

ARGIA

1982 - Urtarrila 31 - XLVgarren urtea 922 zenbakia 75 peza

xiberoa

*noiz jaikiko
egiazko
zuberotarrak?*

- * Beltzak: negoziaketen etika edo etikaren negoziaketa
- * K. Santamariak: "Argia" etapa berri baten aurrean

Gipuzkoa'ko jakintza bearrak, iraunkor eta etengabeko ardura eskatzen dute. Bereziak eta oremenka edatuak izanik, elkar artu ta saillean egin bearreko lana.

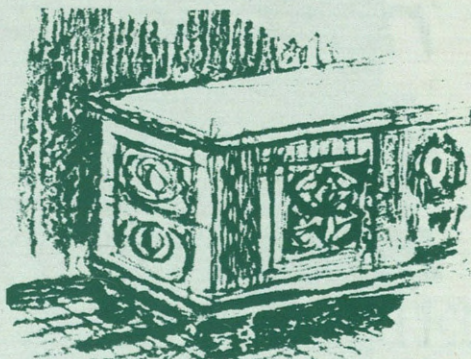
Donosti-Aurrezki-Kutxa'k lortutako etekiñak ez ditu erabilli oi banakako laguntzan, Gipuzko-erriaren onerako bai ordea. Zuri Kutxan jarritako diruak korritua ematen dizu baita orretaz gaiñera zu, Donosti-Aurrezki-Kutxa'ren bidez ekintza auetako lankide izentatu ere:

- Miramon'en, Arbide-Dorreak ber-eraiki, Bidebietan, "Moneda" izeneko baseria ta Azpeiti'n, Enparan-jauregia zar-berritu.
- Ateraldi-Argitaraldi-Gipuzko-Bazkunak eta "Dr. Camino" izeneko jakintza saillak, Idazti argitaratzea.
- Donosti'n, arduradun guzientzat irikia dagon, Dr. Camino Idaztitegia.
- Jakintza-ekiñaldiak, Donostiko Aretoan eta Gipuzkoa'ko 17 gela-nagusietan.
- Erti-Erakusketak, Eibar, Donosti ta Zumai'ko Aretoetan. Gipuzkoa'ko jakintza-lagundi ta bazkun askori, laguntza ta babes.

Jakintza sail
ontan ere

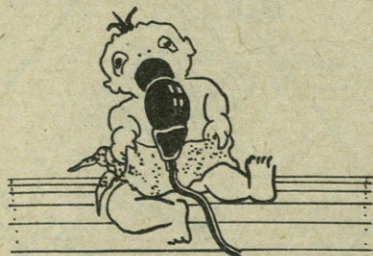
lankide zaitugu, Gipuzko-erriari lagun egin bai diozu.

**ZU ERE
ONTAN
LAGUNTZAILLE
ZAITUGU**

**IA EUN URTE DARAMAZKIGU GIPUZKO-ERRIAREN
ALDE LANEAN. IA EUN URTE!**

- 4 Azken aste hauetako gertakarien atzean zer dago? Agintariekin zenbait indarrek daraman salerosketa errazegia aztertzen eta salatzen du Beltzak.

- 16 Zertan da bertsolari gazteen belaunaldi berria? Ba al du lekurik gure gizarte hiritartuan? Zer dago gehien eta azkarren landu beharra? Berak mintza zaizkigu.

- 19 Zuberoa. Tamalez, gutxi dira euskaldunen artean hainbeste mitifikatzen ari diren lur horretan gertatzen ari den hondamendia ezagutzen dutenak. Zuberoak odolustutzen jarraitzen du. Noiz jasoko duzue burua?

NON ZER

- 1 Non zer
- 2 Aste giroa

POLITIKA

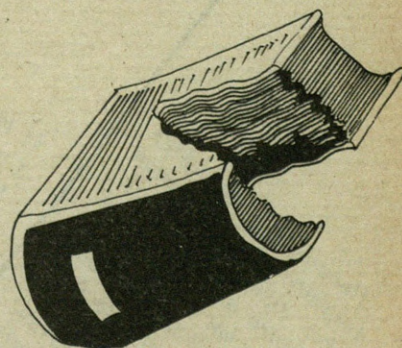
- 4 Negoziaketaren etika edo etikaren negoziaketa. Beltza.
- 7 Ttanttaka
- 8 Euskal ekonomiaz zenbait burutazio (1). Balere Bakaikoa.
- 9 Besteena
- 10 Herriko plaza:
- 13 Materiale irradiaktiboen garraioa munduan zehar.
- 15 Olariaga.

ERREPORTAIK

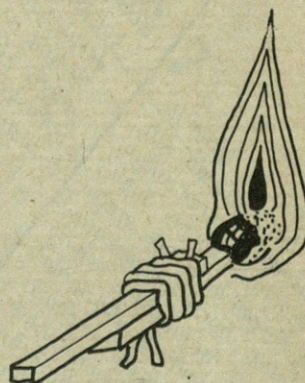
- 16 Bi bertsolari gazterekin elkarriketan (1)
- 19 Noiz jaikiko egiazko Ziberotarrak?
- 24 800 urte ospatzen urtebete bat
- 25 Txillardegi: Anaïen herrialdean.

KULTURA

- 28 Stultifera navis.
- 29 Ikastolako umeek badute non irakurri
- 32 Zinea: Coup de tête.
- 33 Musika: Ohizko bainan.
- 34 Antzerkia: Troiarrak, txikiaren handi nahia.
- 36 Liburuak: Xabier Gereñoren puskatu ezinak.
- 37 Bertsoak: Mugartegiren omenaldikoak.
- 38 Umorea
- 39 Argazkinobela
- 40 Azkenekoa: Carlos Santamaria.

- 36 Asko ugaritu da azken bolada hauetan haurrentzako literatura. Ez da arazorik falta ordea. Lan horretan zuzenen sartuak dabilzanengana jo dugu.

- 40 Euskalgintzak une honetan bizi duen eztabaida eta ARGIAk hor zer paper bete behar duen Karlos Santamariaren aburuz. Euskaltzale aurrerakoi guztien aldizkari izan behar dugula.

ARGIA

Jabea: Zeruko Argia kooperatiba.
Zuzendari kazetaria: Koldo San Julian.

Erredakzioa: Josu Landa, Joxemi Zumalabe, Pello Zubiria, Iñaki Uria, Xalbardin, Jon, Xabier Etxaniz.

Idazleak: Enrike Amonarriz, Mikel Antza, K. Argiñano, «Astema», Joxe Azurmendi, B. Bakaiakoa, «Beltza». R. Castellano, Carlos Donoso, Mikel Hernandez

Abaitua, Felix Ibargutxi, Rufino Iraola, Julen Kalzada, Pello Lizarralde, «Mendiaga», «Murumendi», Eneko Olasagasti, Xabier Portugal, Koldo San Julian, Joseba Sarrionandia, «Trikuharri», «Txillardegi», Jon Urrujulegi, «Xinaberri».

Marrazkilariak: Antton Olariaga, Joxemi, Julio, Zut.

Argazkilariak: Luis Otaegi, Arturo, Txema Ormazabal.

Administrazioa: Iñaki Ugarteburu, Pepi Zabaleta, Joxe Mari Ostolaza.

D.L.: 80-1963

Helbidea: ARGIA, Virgen del Carmen, z/g. Ramonenea etxea, behea. DONOSTIA-12.

Telefonoa: (943) 28 33 99

HARPIDE SARIA

Normala 2.500 pta.
Laguntzazkoa pta.
Estatutik
kanpo 3.500 pta.
Airez 5.400 pta.
Ale bakarra 75 pta.

Iloba-osaba dato-kigu Auspoaren azken honetan eskuz esku. «Ataño» izenordearen azpian Salbator Zapirain bai bai dago, eta pena merezi du izen hori kontutan hartzea bereak direlako sail horretan bertan kaleratutako «Txantxan-gorria kantari» eta «Txori» obra eskaintzen zaizkigu prosa liburu dotoreak. Bi tso sail luzeak, eta biak ere gai erlijiosoak. Lehena, Jesukristoren pasioari buruzkoa, 64 bertsoz osaturik dago; bigarrena, berriz, Asisko San Frantziskoren bizitzari buruzkoa, 219 bertsoz osaturik. Normalean ez bezalako gainera, io eta herian bukatzeko modukoak.

ki lana. Bigarrenik, Junes Casaneve Harigile zuberotarraren «Pette Basabüri» izeneko obra bestalde. Eta hirugarrenik, Joanes Urkijo Beitiaren «Eta beharbarua daraman lana. Aukera polita ematen digu liburu antzerkiak irakurri eta datatu ahal izateko.

mardula, pisukoa. Ipuin liburu oso bat osatu du, eta Erein argitaletxearen eskutik kalera. Esango dugutik berean bera dela argitaletxe horretan dena. Euskal kultura idatzia gero eta sendiago agertzen ari zaigun alor honetan, ez dago dudarik Anjel Lertxundi haren libururik hain onak izan behar direla. Ikasle eta atentzio berezi horren aldeko heste pausu bat.

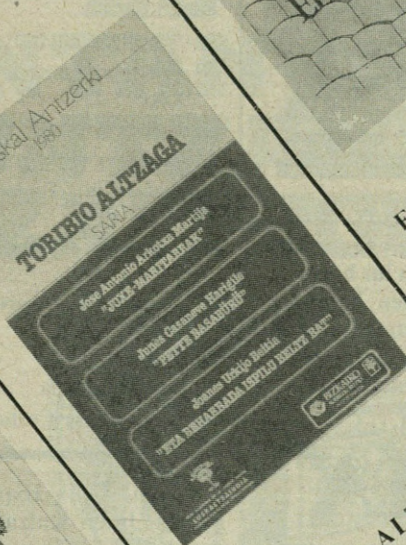
LIBURUAK

TRISTEAK KONTSO-LATZEKO MAKINA, Anjel Lertxundi, Erein argitaletxea, 88 or., 300 pta.

Anjel Lertxundi idazle zarautzitarra ez da berria saio hauetan. Aurretik ere, ipuin motzak eta antzekoak ezagunak genituen, baina esan behar dugu hau dela bere lehenengo emailza

ZURE PASIO SANTUA, Juan Krutz Zapirain; SAN FRANTZISKOREN BIZITZA, Ataño; Auspoa liburutegia, 119 or., 500 pta.

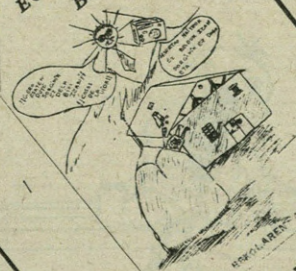

TORIBIO ALTZAGA SARIA, J.A. Arkotxa, Bizkaiko Aurrezki Kutxa, 183 or., 300 pta.

lax antolatuta eta iaz ere saritu ziren «Toribio Altzaga» izeneko lehiaketara le gertatu zena Jose Antonio Arkotxa Martijaren «Joxe-Maritarrak» izeneko ia zen, eszenatoki bezala Donostia dihen antzer-

ALDIZKARIAK

EGUZKI BERRI

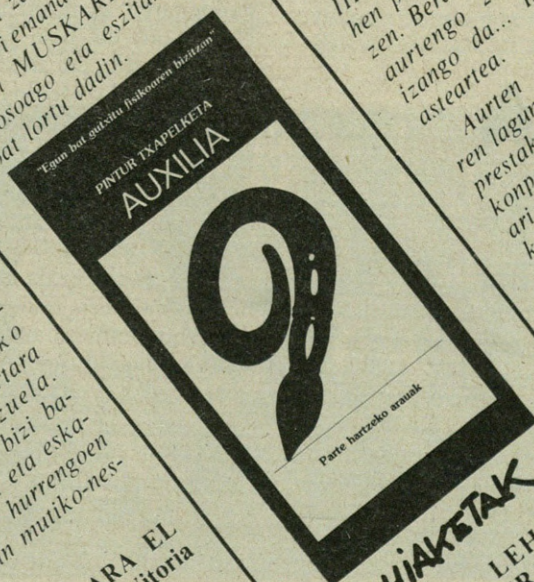
EGUZKI BERRI, Atamgo eskolaren aldizkaria, 3 zenbakia.

Aurretik beste bi dituztela, hirugarrenak rau dute Bertan txoek. Aurrekoenak ko 8. maila lanak jasotzeko marrazkiak gaituzte.

ERRANAK ERRAN, Daniel Landart; Elkar, 175 or., 400 pta.

Arestian antzerkiari buruz gara mintzatu: orain goan ere horren inguruan ibiliko gara. Hegoalde baina askoz emankorrago suertatu baita Iparrak antzerki emailzararen adierazgarritasunaren aukeraketa antzerkiaren berri eta berriaren berri.

musikari
aria. Gero
presentazio
kari heldu batenaz
ageri zaigu. Ixur-
hemengo musikaz
kampokoaz dihardu-
teke. Artikuluak irakur dai-
elkarriketak. kronikak,
diska kritikak, abisteak,
etabar. Euskara gutxi-
agian (agian ez, seguru).
Eta inportantea, aldake-
tetarako zahalik eta prest.
horretarako irakurleei in-
kesta bat zabaldi erantz-
te, horri emandako erantz-
nekin MUSKARIA mara-
bilosoago eta eszitateago
bat lortu dadin.

NAVIDADES PARA EL RECUERDO, El Vitoria de principios de siglo.

Gasteizko Aurrezki Ku-
txa Munizipalak argitara-
turik, eta hamasei orrial-
deetan zehar, Gasteiz zaha-
rraren argazki pilo bat
azaltzen zaizkigu bertan.
Ezin bestean argazkiak zu-
ri-beltzean dira jakina, bai-
nan oso ikusgarria Gasteiz-
ko betiko txokoak garai-
harian zeuden zendeanean
ikustea, oso ikusgarria. Do-
kumento bezala gorde be-
harrekoa, eta nostalgiko-
izat gai berezia.

**MUSKARIA, 10. zenba-
kia, 1982ko urtarrila, 60**
Gero eta sendago ikus-
ten dugu MUSKARIA,
«kalean musika» izenpean

JAIK

**BILBOKO IHAUTE-
RIAK 1982:** Urtia hasibe-
ria dugularik. Bilboko
Konparsak lanean hasiak
dira dagoeneko aurtengo
IHAUTERIAK lehenbaile-
hen prestatuak gera daite-
zen. Beraiek dioten bezala,
aurtengo 23-F asteartea
izango da... Ihauterietako
asteartea.

Aurtengo ere, Udaletxea-
ren laguntza kontsegitu da,
prestakuntza osoa hura eta
konparsen artean eramaten
ari delarik. Bide horretatik,
kartelerako lehiaketa bate-
tara dei egin dute, saria
75.000 pezetaakoa izango
delarik.

Jaien erdigunean BIL-
BOKO URA, besteontza-
ko txanpaina alegia, berriz
ere. Berrikuntzen arloan,
ondorengoak aipa genitza-
ke: Ihauterietako Gurdiza-
rren lehiaketa, Kaleetarako
eta Dendetarako Txukun-
tze lehiaketa bana, eta Ko-
plaxoen lehiaketa azkenik.
Posible da ere, liburusk-
bat ateratzea ihauterien
gaia hartuta. Eta bukatze-
ko, Plaza Berrian egiteko-
tan dagoen IHAUTERIE-
TAKO AFARIMERIE-
nizat izango dena. bide
Ikus daitekeenaz. bide
BOKO IHAUTERIE-
nizat izango dena. bide
Ikus daitekeenaz. bide
BOKO IHAUTERIE-
nizat izango dena. bide

URTARRILA 31 - OTSAILA 7

LEHIAKETAK

**AUXILIA LEHIAKE-
TAK: PINTURA, LITE-
RATURA ETA ARGAZ-
KIA:** AUXILIA Elkarte-
guxitu fisikoaren kultur eta
giza eragintzarako Na-
zioarteko Elkarteak da, eta
bere helburuetako bat, hiri-
tar guxtitu fisikoaren ara-
zoenganako sentikortasun
publikoa lortzea litzateke.

Horretarako, guxtitu fisi-
koaren eguneroko bizi-
tzearen garatzen duten bazter-
tzearen egoerari buruz
PINTURA, LITERATU-
RA eta ARGAZKI lehiaketa
bana eratu ditu. Guztion
gai berbera honakoa izango
da: «egin bat guxtitu fisi-
koaren bizi-tzean». Arau guz-
tiak hemen argitaratzeko
ezintasunean, helbide hone-
tara idatz beza argitasun
XILIA. Teniente de Arti-
lleria Lluís Gurrea-
2-behea, Bilbo-14. Telefo-
noa, berri: 435.30.59.

NEGOZIAKETEN ETIKA EDO ETIKAREN NEGOZIAKETA

Demokrazia aintzinean hemen gemituen arazo nagusiak ez direla bate-re konponduak esatea ez da gauza berria, ez eta idorokunde harrigarria ere. Demokraziaren memelokerian erori ez direnek ongi dakite, eta sa-bleen beldurak elbarrituak ez dire- nek etengabeki errepikatzen digute.

Halere, gauzak zeharo dira alda- tuak. Zutik eta ia aldatu gabetik di- raute zapalkuntzaren oinarriek: jabe- go pribatua eta Estatuaren kontrola hemen dira, inoiz baino azkarragoak. Bai eta ere, gure nahikunde askatzai- leen helburuak lehen bezain urrun eta ukatuak gertatzen zaizkigu: Euskadi askatuta, euskalduna eta batua lor- tzeke bidea itxirik dago, hala nola klaserik gabeko gizarte anaikor eta justura heltzeko posibilitatea.

Aldatuak direnak ez dira oinarriak eta xedeak: borrokatzeko baldintzak dira guztiz diferente. Eta hemen datza gure nahasketaren giltza.

Aldakuntzaren funtsa hau da: 1970tik 1980ra, Espainian nagusi di- ren kapitalismoa eta Estatuaren apa- ratua desorientatuak ibili ziren, fran- kismotik zer bait berrira igaro beha- rrean eta nola jakin gabetik, herri eta klase zapalduen ofentsiba bat gerta- tzen zen bitartean; orain, berriz, ofentsibara pasa direnak haiek dira,

eta desnorabidetuak langileak, posi- zio guztiak eta, ere bai, iraultzaileak. Mendebaleko demokrazia autorita- rioetan integratzeko bidea aurkitu dute nolabait: ez zaie kanpoko lagun- tzarik falta, eta barnean aurrehartu dute. Fenomeno honen sustraiak he- men aipatu gabetik, haren ondorioak nabariak direla esan behar dugu: le- galitatearen esparru estu eta antzuan dabilten alderdiak eta sindikatoak, ez dira gauza ez sistemari alternatiba bat aurkezteko, ez eta ere langileek eta nazio zapalduak galdu egin behar dituzten eskubideak defendatzeko.

Hor ditugu ANE, LOAPA, terro- rismoaren aurkako legeak, eta beste hainbeste klandikapen lotsagarriak. Sistema bermatu eta erasokor baten ofentsibaren aurrean, helburu aska- korrak ahaztea eta sistemaren oinarri zapalgarriak ez aipatzea da alderdi hauen jokabide herabea: politika po- siblea egiteko, politikaren lehen eta funtsezko etika dute ukatu. Beren ne- goziaketak sistema politikoaren espa- rru hestuan kokatu dituzte: azken funtsean, kapitalismoa eta estatuaren existentzia ontzat ematen dute, injus- titziaren aurkako borroka zeharo mugatzeko. Legalitatea eta Konstitu- zioa, egoera zapaltzailearen euskarri juridikoak baizik ez direla ikusi nahi ez dutenak, itsusiak dira; haien bidez askatasuna lortu daitekeela sinestara- zi nahi digutenak, berriz, gezurtiak edo traidoreak.

Baina sistemaren ofentsiba ez da soilki alderdi babalorean jokabidean ikusten ahal: nabaria da ere herri mailan lortutakoa. Desmobilizazioa eta pasotismoa fenomeno zabal eta esankorrak ditugu. Eta ez da egokia errepresioaren gain erortaraztea fe- nomenoaren erantzukizun osoa. Du- darik gabe, errepresioak uzkuertzen ditu borrokatzeko gogoia dutenak, baina borrokatzeko gogoia dutenen kopurua etengabeki ari zaigu murriz- ten. Menturaz, hemen ezer egiterik ez dagoenaren sasikontzientzia bat za- baltzen ari da; uste honek sistemari laguntzen dio, eta sistemak ere zabal- tzen du holako ideologia. Berria dena da ideologia pesimista eta oportunis- taren ikaragarritzko zabalkundea.

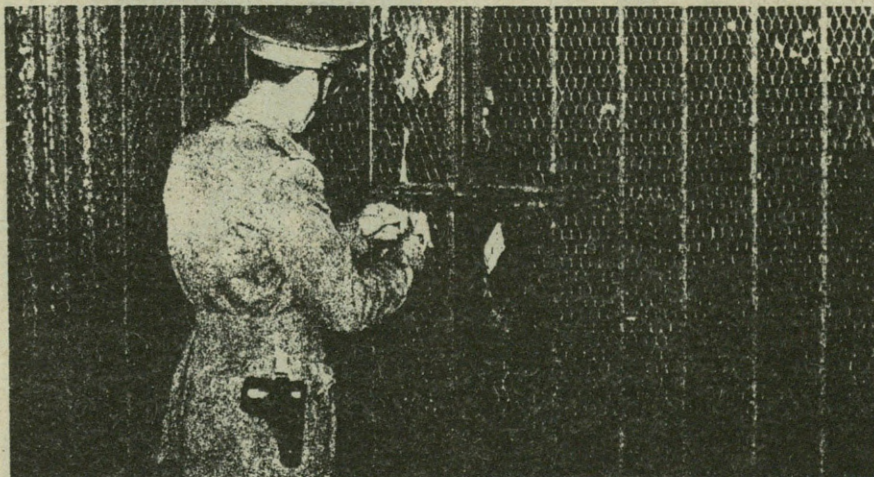
Haren sustraiak ikertu egin behar dira, bai egoera materialean eta bai diskurtso politiko eta filosofikoan heinean. Baina ez da hau artikulu ho- nen xedea: herri mailan gertatzen ari den fenomenoaren ondorioak, berriz, aipatu behar ditugu.

Horiek hola, ez da gaur posible sis- temaren ofentsiba eta alderdi legalen gezurkerria gaindituko dituen herri al- ternatiba bat aurkeztea. Hau da, he- rri desmobilizazioak ekartzen digun ondorio nagusia da ezin dezakegula haren gain kontatu lorpen iraultzai- leak **berehala** inposatzeko.

Izan gaitezen argiak: zapalkuntzak eta askatasunerako nahiek iraungo duteno, haien arabera borrokatzeko gogoak eta bideak izango dira ere.

Baina herri ofentsibaren garaietan gogoak hedatuak dira, eta bideak nabari eta dirdiranteak; berriz, erreazioa nagusia den kinketan, gogoak guttiengoaren ondasun hasarretua bihurtzen dira, eta bideak erresistentziarako arantzaz beteriko gatazka hitsak. Honetan gaudelarik, ez gara gauza gure berehalako errebindikapean inposatzeko, eta bizitzeko behar ditugun baldintzak, askotan, negoziatu beharko dira.

Halere, alderdi salduak egiten dituzten negoziapenak eta iraultzaile etsiek daramatzatenak ez dira hein berdinean gertatzen: lehenek, sistema bermatzen duen legalitatearen esparruan beren munta propioa nahi dute azkartu; bigarrenek, berriz, hautsi nahi duten sistemak deuseztuak ez izateko askatasun guneak lortu behar dituzte, hortzez eta hatzalaz eman nahi ez zaiena erauzten dutelarik.

Demagun amnistia. Iragan denboretan, ofentsibaren garaian, amnistia ez zen negoziatzen. Eta amnistia ez dela negoziatzen esaten dugularik, bi diskurtso mota nahastekatzen ari gara. Gure etikaren aldetik, amnistia ez da negoziakorra gureak presoak

altxatzeko justiziazko arrazoinik ez dugulako ikusten: ados ala ez haien ekintzekin (eta askotan zeharo ados izan gaberik), ongi sentitzen dugu, errailetan, ariman, Euskal Herriari buruzko eta askatasunari buruzko duten sentikortasuna gurea dela.

Haien libertatea nahi dugu askatasunaren aldeko borrokaren seme alabak direlako, gure nahikundeetan eta humilduran anai arrebak.

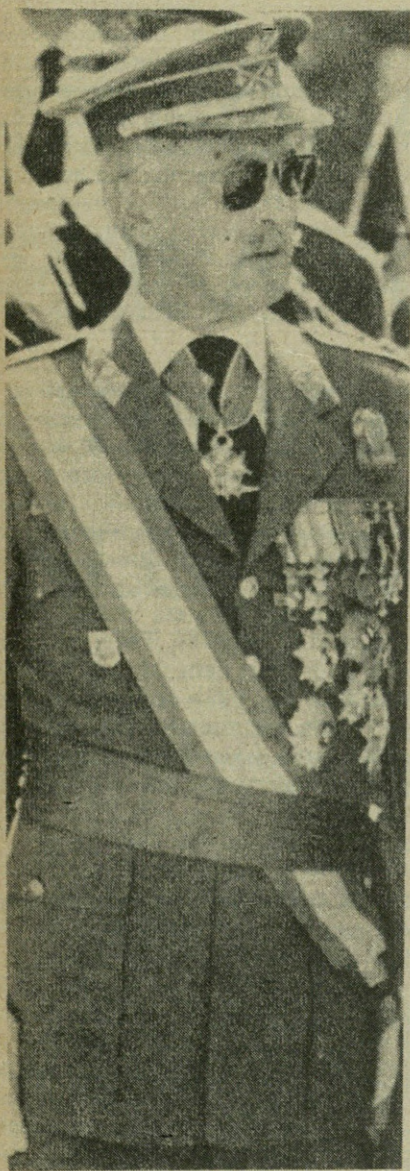
Baina, politika mailan, indar erlazioa da puntu nagusia. Gure ofentsibaren garaian, ez zen negoziatzerik,

eta Mendebaleko demokrazietan guztiz normala da iraultzaileen kontra faszismoa erabiltzea. Beren nortasun sikikoa eta osasun fisikoa arriskuan duten presoan alde borrokatzeko, negoziatu behar da. Eta negoziatzen dena ez da haien zintzotasuna eta haien borrokaren justizia: negoziatu behar dena, espetxetik nola ateratzea eta, bitartean, han haien bizia nola arintzea, izan beharko zen.

Eta «izan beharko zen» diot, beti holan ez delako. Euskadiko Ezkerrak daraman lerroan, haien borrokaren zilegitasuna da kolokan ezartzen dena, eta borroka honen ukatze eta kondena da libertatearen trukez eskeintzen dena. Hau da etika iraultzailearen negoziaketa eta salketa ahalkegarria! Euskadiko Ezkerrak presoek aitortera nahi die beraiek eramandako borrokak ez duela gehiago justifikaziorik gaurregunean, eta legalitatearen esparrutik ateratzen den guztia ezuzena eta kaltegarria dela.

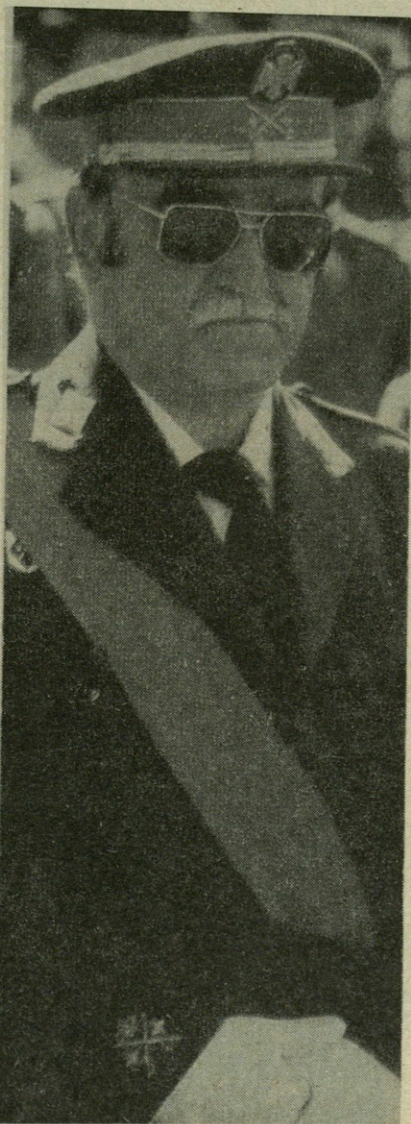
Honek, noski, leku gehiago emango dio gaurko indar politikoen jokuan, baina aitormen honek sistemari ematen dion indarrak etika iraultzailetik kanpo jaurtikitzen ditu politikari hauek. Azkenean, gure egoerari buruz ditugun sentimenduak, arrotzak bilakatzen zaizkie Euskadiko Ezkerraren buruzagiei: Radio Nacionalek entzunarazi dizkigu, behin eta birritan, Astigarribiaren hitzak... Euskadin desagertu dela nazional humilduraren garaia, eta odolaz eta suaz suntsitu egin behar direla borroka harmatua jarraitzen duten gaizkigileak...

politikaren izenean egiten denean, honek ederki frogatzen digu politika esparru honetan iraultzaren etika izan dela negoziatua, saldua eta, bukatzeko, ukatua.

Baina inongo triunfalismoak, inongo garbikeriak, ezin lezake baztertu negoziaketan arazoa. Gaurregunean, herri borroka eta borroka harmatua ez dira lehen bezain argiki eta esankorki uztartzen. ETak eta Herri Batasunak daramaten abiadan, errepre-sioaren salaketak eta helburu handien aipatzeak ezin izkuta dezakete indar erlazioetan gertatutako kalte-garrizko aldakuntza. Beraien lana da estrategia egokitzea, zeren ezin liteke luzaro bizi iragan denboretatik funtsez aldatu gabarik datorkigun estrategia batetan tematuz. Aldakuntza ala hondamendia, ez da beste biderik.

Barka, jauna: borroka harmatuaren oportunitate eta ondorioei buruz añitz eztabaida daiteke, eta gure arteko askok uka lezake haren gaurengungo egokitasun politikoa. Baina, gure artean behintzat, eztabaida hau politikaren esparruan ematen da; bitartean, gu, euskaldunak, iraultza nahi dugunak, humilduak, zapalduak, torturatuak, txokoratuak, sentitzen gera, eta, **egiaz**, holan gaude.

Egoera honen aurrean harmen hauta egiten dutenak humildura honetatik atera dira eta hau sentitzen ez duena ez da gurea, zeharo arrotz zaigu bihurtu...

Eta holako sentipenaren ukatzea

Bitartean, haien lana eta gurea ere, gure humildura eta barnean direnen pairamenak haragi berean sentitzen dugun eginkizuna, zapalkuntza eskutatzen ez duen eta xede askorrorak ukatzen ez dituen negoziaketan ibiltzea da ere. Kinka, latza da, sobera larria: usteltzen ari direnek merezi dute beren alde egiten dena egikorra izan dadila. Duda gabarik, kaleetan eta besteetan eramandako borroka edozein negoziaketaren funtsa da: baina funtsa ez da bide osoa. Indar guziak, nahiz eta iraultzaileenak ez izan ere, bilduko dituen jokabide bati buruz ihardun behar dugu, amnistiarako diskutaezinezko eskubidea posibilitate politikoa bihur dadin.

Beltza

FREI GIZON OOONA BAIT ZEN!

Urtarrilaren 22an hil zen Txileko lehendakari eta aurretik ministrari ere izana zen Eduardo Frei. Urdail, este eta giltzurrintakoa gaitzeek eraman bide dute zulora. Izugarria da ordea bere heriotzea eskuinak nola profitatu duen. Gizon humanista, Txilen neurri zabaleko berrikuntzei hasiera eman ziena, Pablo VI.aren hitzak bere artikuluetan erabili zituen..., eta antisozialista amorratua erantsi beharko genioke.

Hauteskunde «okzidental» batzuen ondoren, Salvador Allendek bere erreforma herrikoi bezain zibilizatuari ekin zienean Freik ze jokabide agertu zuen ezin dugu ahortzi ordea. Allendek lehendakartzat irabazi arren, aginte legegileak (Parlamentuak) eskuinaren eskuetan jarraitzen zuen. Eta Senatuko presidentea, Frei, izan zen Allenderen mugimendu guztiei hankak gerarazi zizkiena. Allende botatzeko iparramerikarrek inatua egin, edozein lege aurrerakoiri oztopo hertsia ezarri, garraioaren grebalaria diruz aseztatu ekonomikoa sortu..., eta azkenean militarrei ateak zabaldu.

Gero hainbeste odolaren aurrean Pinochet-ekin erriertak izan zituela? Agian. Orain, Ipar Amerikaren interesek Allenderen aurrean Pinochet beste aukerarik ez bazuen... hori Freik aurretik neurtu behar zuen. Esan dezagun argi, prentsak jendea ahantz ezazi ez dezaion: 73ean Allende izan zen demokrata, demokrazia! Eta Frei konspiratzaile bat.

IPARRALDEAN (ETA HEXAGONOAN) IRRATIAK ZILEGI

Urtarrilaren 21an Frantziako «Egunkari Ofizial» delakoak dioenez, zilegi da gaur-gero irrati askeak, hau da pribatuak, eraikitzea. Eta amaitzen da orain arte RTF irrati-telebista kate estatualak ukan duen monopolioa.

Ipar Euskal Herrian bi irrati ari dira dagoeneko: Adur Irratia, zenbait denboraz bere emanaldiak Loiolatik eman ondoren Baionan finkatua dagoena, zaharren eta indartsuena, eta «Gure Irratia» bestea, saioak oraintsu hasi dituen. Azken honek urtarrilaren 25etik aurrera bi zatitan ematen ditu bere emankizunak, goizetik 9etatik 11etara eta arratsalde 7etatik 9etara, lau ordu guztira.

Nork esan nahi digu Iparraldetik zer moduz dabilzan bi irratiak, eta zer eritzi merezi duten?

GERRATEAN AL GAUDE, BAI ALA EZ?

Hori bait da, gerra bat dagoela hemen, beti ETA militarrekoek esan izan dutena. Eta besteek ukatzen, jakina.

Preso polimiliei gertatzen ari zaienak beste dato bat dakarkigu. PMek Julio Iglesiasen aita bahitu zutela eta Langraiz (Nanclares)ko gartzelara polimili atxilotuak ekartzeko plana geratu. Julio Iglesias poliziak aurkitzeaz eta ondoren hainbestearinoko harma pila gaitzeaz sortu diren galdera eta esplikazio ezberdinak alde batera utziaz, bi dira preso polimilien egoerak sortzen dituen ondorioak.

Bata, ea noizdanik baieztatu duen publikoki sistema demokratiko batek bere presoen egoera ez dagoela bere legee lotua alderdi politiko batekin edo besterekin egindako tratuen arauera baizik. Sistema judizialaren askatasuna barregarri geratu mundu guztiaren aurrean.

Bigarrena, presoen egoera gartzelaz kanpoko erakunde lanaren neurrian aldatzen bada («kanpoan dauden zuen lagunak geldirik badaude zuek ondo biziko zarete», «kanpoan lagun onak dituztenak ondo, lagun txarrak dituztenak... egun gorri!»), horrek presoak rehen batzuk direla frogatzen du, mesederen baten truke aldatu daitezkeenak. Gerra, beraz!

Azkarraga kontseilariak garbi esan du: baldintza politikoen esku dago presoen egoera. Osea, humanitarismoa, giza eskubideak, heriotzeak..., trukean erabiltzen dituela MUNDU GUZTIAK! Ez ginen orain arte konturatu. Lehenago esan izan bazenu, Azkarraga...!

EUSKAL EKONOMIAZ ZENBAIT BURUTAZIO(1)

Batek baino gehiagok bultzatu naute, behin eta berriz, hortik zehar ekonomi mailan egin ditudan baiezen batzuk, argitzea. Baiezen horietan esaten nuena zera da, alegia, euskal burjesiak zenbait abantaila lortzen dituela Espainiarekiko daukan merkatal harremanetan, e.a. Beraz, gauza hauek argitasun piska bat ematen saiatuko naiz eta ideia hauek lehenbizi idatzi nuen «Euskadiko Dependentsia Ekonomikoa»tik eta nire tesis doktoraletik aterata daude.

GEE-ko merkaturak

Lehengo mendean politikoki osatu zen Espainiar Estatuak, ekonomi arloan ere hasierako urratsak eman zituen barneko merkatu bat izan zedin. Gero, urtetan zehar egon den garen ekonomiko horren emaitzetariko bat produkzio industrialak hedatzen edo zabaltzen izan da, era guztietako merkantziak sortzen joan direlarik. Merkantzi hauek merkatuetan saldu beharra dago plusbalioa errealtzatu dadin eta lehenbiziko merkatu naturala, noski, Euskal Herrikoa eta Gainerako Espainiar Estatuak (GEE) izan da; honek ez digu ahaztuarazi behar euskal meatzek Europako merkatuetan zeukaten garrantzia XIX. mendean eta merkatal harreman horiek suposatu zuten kapitale-metaketa Euskal Ekonomiarentzat.

Denboran zehar, bai lehengo mendean, bai oraingoan, merkatal harreman horiek, Euskal Ekonomia eta GEE-aren artekoa noski, hedatzen joan da. Euskal Herriko Ekonomia, burdina eta altzairuari estu lotuta dauden industri sektoreak desaroilatu dira eta barneko merkaturak nahikoa ez izanik produzitzen duen guztia kontsumatzeko, gehienbat GEE-an saltzea iritsi da. Bienbitartean, eta hau ekonomi espezializazioaren ondorioa da, nekazal ondasunak produzitzetik uzten joan dira, ondasun honen defizita oso nabargarria izanez.

Guzti hau behin bakarrik izan da neurtua orain arte eta 1972.rako egin ziren input-output tauletatik datorkigu ematen ari gaitzen informazioa. Taula hauek, formalki, Banco de Bilbao-k egin zituen eta «itsuen erreinu» honetarako oso baliagarriak izan di-

rela aitortu beharra dago, nahiz zenbait informazio zalantzarria izan. Taula horiek amaitu zirenez geroztik, Euskal Ekonomia zeuzkan merkaturen banaketa, barneko merkaturak, GEE-koa eta Gainerako mundukoa, aldatu egin da, aldaketa honen abiadaren lehengo hamarkadaren erdian hasi zelarik, krisialdia sortzerakoan. Beraz, merkaturaren estruktura aldatu egin da eta taula haiek zahartuta geratu. Hortik, beste arrazoi batzuen artean, berriak egin beharra eta lan honi duela zenbait denbora ekin ziztaiolarik.

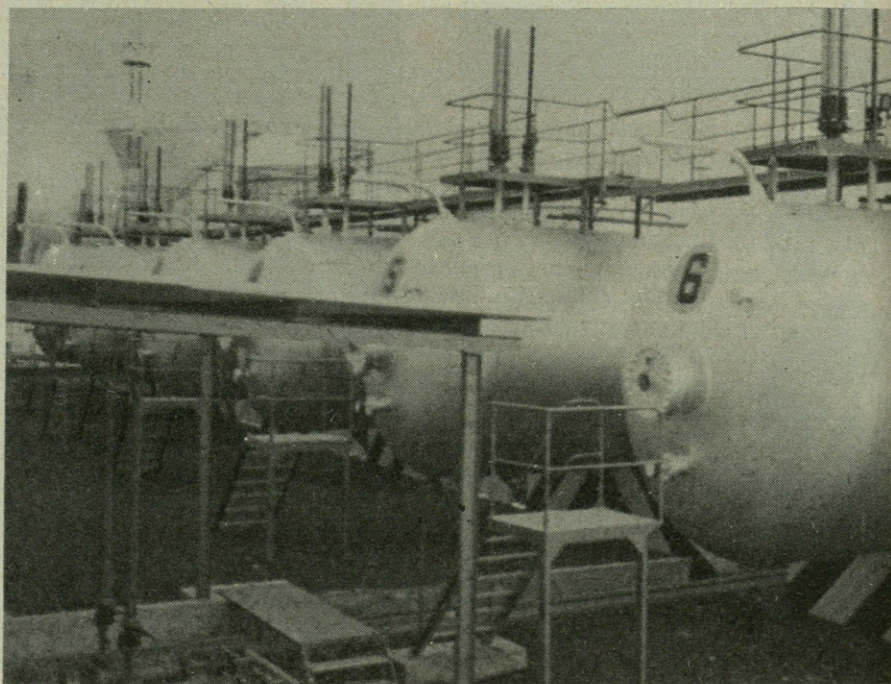
Input-output taulak Quesnay-XVIII. mendeko Frantziar ekonomilaria, nahiz lanbidez gorteko sen-

dagilea izan— eta Marxen birprodukzio eskematan oinarriturik daude eta Leontiev-ek garatu zituen Estatu Batuetako ekonomiari aplikatuz. Taula hauen bidez jakitea ahalgarria da, ekonomi sektore edo adar batek nongo sektoretatik lortzen edo erosten dituen input guztiak eta gero non kokatzen dituen beraren output-ak.

1972-rako egin ziren taulen arauera, Euskal Ekonomia barneko merkaturatik kanpoan saltzen duen guztia kontutan hartzen badugu, GEE-n ehuneko 85 egiten du eta geratzen den beste ehuneko 15 munduan zehar. Beraz, atzerriko merkatu garrantziena, logikoa denez geure ekonomia-aren prozesua ikusirik, estatuan bertan dago, atzerriko nahiko marginala izanez; orain, GEE-ko merkaturak erori egin da eta hortik kanpoko merkaturaren egarria. Puntu honetaz aurrerago jarraituko dut.

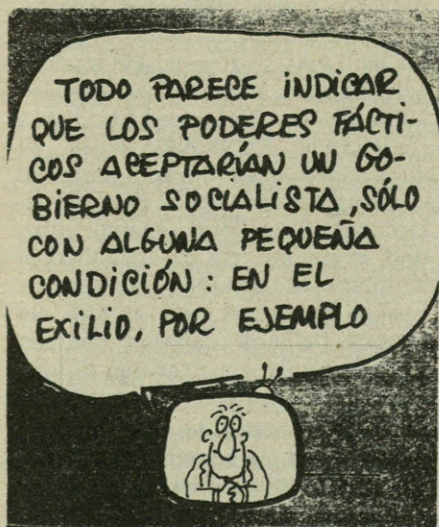
(Datorren astean, Euskal Ekonomia eta GEE-aren arteko merkatal harremanen azterketa).

B. BAKAIKOA

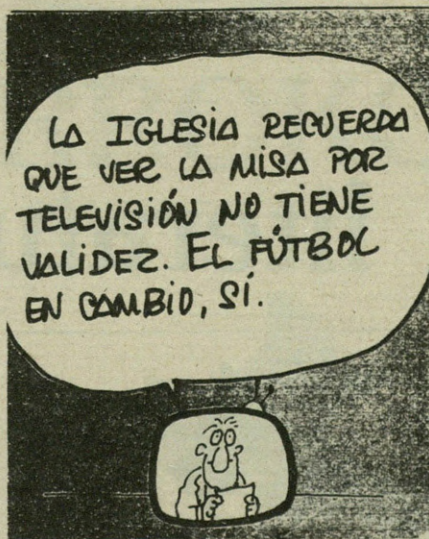

GOARDIA ZIBILA EZIN IZANAREN AMO- RRAZIOA

Hona hemen INTERVIUren kon-
tsultategian Tenerifeko lagun batek
egiten duen galdera eta bere ezinak
sortzen dion amorrazio fin baina bere-
zia. 297. zenbakitik ari gara: «Hace
aproximadamente un año intenté in-
gresar en el cuerpo de la Guardia Ci-
vil, pero tengo un inconveniente y es
la estatura. Porque para el ingreso en
dicho cuerpo hay que tener 1,65 m.
de altura y yo tengo 1,64 m. es decir,
me falta un centímetro. He realizado
distintos ejercicios de crecimiento
con lo que he conseguido dicha talla.
También he escrito al director gene-
ral de la Guardia Civil en Madrid ex-
poniéndole mi caso, pero no he reci-
bido respuesta, ¿Pueden Vds. ayudar-
me?» Hor bukatzen da galdera, baina
hunkigarriena erantzuna da; hunkiga-
rriena galdera egiten duenarentzat,
noski: «Lamentamos comunicarle
que, efectivamente, es imprescindible
medir 1,65 m. para ingresar en el
Cuerpo de la Guardia Civil».

INTERVIUko 297. zenbakitik har-
tua

BI «SWAMI»REN AR- TEKO EZTABAIDA

Azken INTEGRAL aldizkarian,
hau da 30. zenbakian, eta postaren
sailean, «S. Sivajiotir Mayananda-ri
gutun irekia» izena daraman artikulua
dator, tartean ondoko parrafo zelebrea
dakarrela: «Vd. dirá tal vez: «Un
Swami es libre, está más allá de toda
regla, él es Dios mismo». Frente a
esto, aparte de que me parece una ne-
cesidad, no tengo nada que decir, sola-
mente me remito a Narada-Parivraja-
ka-Dharma o a Yati-Dharma-Pradi-
pika o tal vez a Manu-Smrti, capítu-
los II y IX o si Vd. prefiere al Bhaga-
vad-Gita, o mejor aún, tan sólo un
verso del Gita mencionado, Chara-
ma-Sloka, verso n.º 66 del capítulo
XVIII, libros que seguramente Vd.
conocerá muy bien, ¿no es así?». Pen-
tsatzen dugu baietz, zeren bestela, hain
bibliografia bitxiarekin, Katmanduko
liburutegira joan beharko du bila. Si-
natzen duena S.V. Chaitanya Brahm-
chari da. Ea nongoa den? Barzelona-
koa.

SCHEIFLER, «IZURRI KOMUNISTA» SALATU NAHIZ

«Argi herejeokin» esanaz ari dela
dirudi J.R. Scheifler «Deia»k urtarri-
laren 22an uzten dion kurpilotik. Ha-
rako «Urlia ospetsu hark ere, bizi guz-
tian protestante izan ondoren heriotze-
ko orduan benetako erlijioa zein den
aitortu behar zuen, kristau maiteok!»
hura eta Scheiflerrek zita elegante eta
imintzio liberalen artean sartzen digun
mitin merke hau oso urruti ez bait dau-
de. Ba datozela komunistak ardillarruz
jantzirik! (azpimarratua gurea da):

«Breznev y compañía no dejan de
felicitar a los manifestantes occiden-
tales contra el belicismo occidental:
«Me es grato felicitar a los que parti-
cipais en la 'Marcha de la Paz 81'
(Copenhage - París)... para hacer lle-
gar a vuestros países de Europa occi-
dental vuestro ferviente llamamiento
a no emplazar las nuevas armas cohe-
teril-nucleares...» (mensaje-saludo de
Breznev entregado en la Embajada de
la URSS en Francia 22-8-81).

¿No va esto contra la doctrina de
Lenin: «Mientras existia el capitalis-
mo al lado del socialismo, no sería
posible vivir en paz. El uno o el otro
terminará por vencer»
(L.W.1.31.452) y su consejo: «En los
países burgueses fomentaremos siem-
pre el pacifismo»?

... Sería lamentable que, como el
checoslovaco E. BENES, mostrá-
mos o descubriéramos a la hora de la
muerte el engaño en que, por unos o
por otros hemos vivido: «Todos sin ex-
cepción mienten. Es el carácter común
a todos los comunistas, sobre todo los
rusos. Mi error más grave ha sido ne-
garme a creer hasta el último momen-
to que me habían mentido y engaña-
do con cinismo y a sangre fría».

¿Qué ética internacional válida y
fiable para todos puede haber cuando
para algunos, el valor supuesto es el
poder y sus ventajas económicas; un
poder heredado o conseguido por la
revolución, que hace bueno todo lo
eficaz para conseguirlo o retenerlo,
incluso el odio, la muerte y la gue-
rra?»

Euskal literaturaz.

Aldizkari hunen 920/gr. zenbakian, Andolin Eguzkitza mintzo izaiten zaiku euskal literaturaz, erraiten deraukularik, ezen euskaraz irazten dena gutti dela eta egiten den aphurra «salbuespenak salbuespen txarra» dela. Neronek ez dut, artikuluxka huntan euskal literatur ekhoizpena juddatuko, bertze zerbaitek bait nau kezkatzen. Bainan, bai erran nezakeela, ezen izkiriartzen den aphurra argitara emaiten ez dela. Eta hunen klarkiago erraitekotz argitaratu nahi ez dela. Bai huntara da, eta oraintxe derautzu et zabalagoki argituko 1981/eko V/aren 29/an, Euskalzaindiak hilabetheoro egiten duen bilkuran, Federiko Krutwing Sagredo euskalzain jaunak, rapport baten aurkhezpena egin zuen; zeinean, hain zuzen ere, euskal edizionearen soluzioa zein den jakin arazten bait derauko. Txosten hauxe ere (hurrengo EUSKERAn publikatuko datekena) «Eusko Jaurilaritzari» zuzendu ukhan zion. Hala ere, Labaien eta kompainiak ez-entzun egin deraukote. Denok dakigunez, euskal eidizioa, berez defizitariora da. Zeren euskal editoreek euskarazko liburu bat argitara emaiten dutenetan, deusik ere irabazten ez bait dute, edo hobeki erranda, galdu egiten dutelakorz.

Geroxeago, diosku Andolinek, ezen berrhogeit urthe baino gehiagokoek iratzi egiten ez dutela. Eta neuk erranen neraukeo, ezen hori gertha dadin baldintzak oro iphinten derautzetela. Berriro ere, Krutwig dut

aiphatuko, berrhogeit baino gehiagokoetariko bat dugu ta. Bere BELATZEN BARATZA obraren II eta III tomoak, osotoro korregiturik eta prensan sartzeko prest, duela 18 hilabethe gerthurik dagoz. Bainan nola editoreak argitara emanen ba litu, galdu eginen bait luke, ez ditu imprimatzen. IV tomoa ere, komposatuta ta batetan korregiturik ba dago, eta V/a gerthutzen hasi ba da ere, ez interesez eta gogoz lar betherik. Gauzak hola direla, ez dira euskaraz izkiriartzeko bultza dezaketen hobere-nak. Ez da, beraz harritzekoa, euskaraz hain gutti iraztea, euskal irazleak herri huntako klasi explotatuenetari-ko bat izanaz. Noiz arte? EUSKAL-HERRIAN EUSKARAZkoek ba dakite, zein izan ditek en hurrengo kampaia; hauxe alegia: euskaraz izkiriartzen diren liburu guztiak (liburuak erran dut eta ez artikuluxken bildumak) argitaratuak izan ditezela. Euskal irakurleok, aparkaturik eta hautsez betherik dagozen liburu en zai bait gaude, eta itxaroren ditugularik, nekhatzen hasiak garelakotz.

Ba dakit, bertzalde, ezen anhitzek miretsi duela eta ediren arrotz eta estrainio Federikoren izkiriartzeko manera ta moldea. Baldin-eta, Krutwiget izkiriartu liburuak argitara ba litetz, zin egiten derautzu et ezen beraren HIZTEGI OSOA laburdara-españara-frantsesara eginen dukedala. VALE.

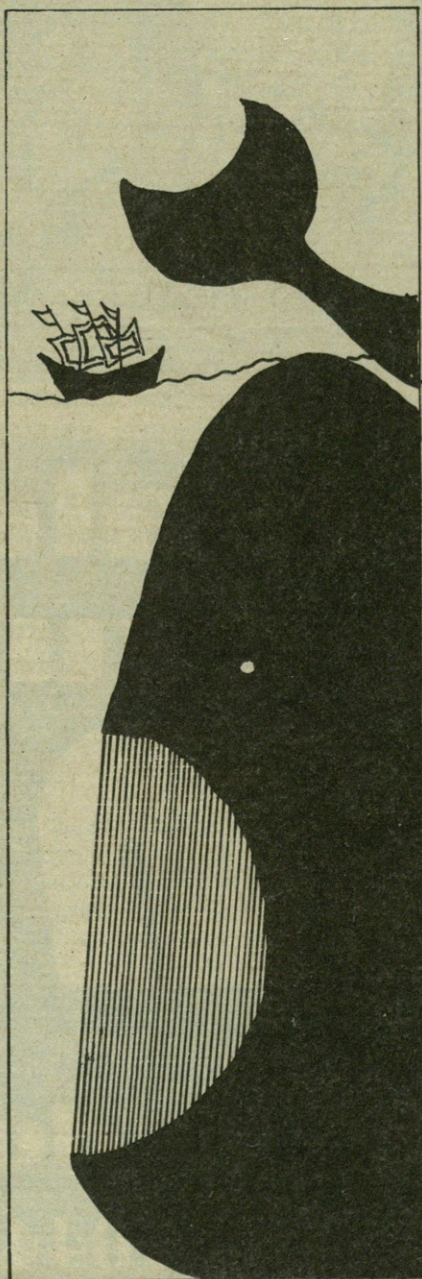
Iêsu Laurhurietakok

KORROKOI-2

Hantxe zegoen itzaltsu ta hemeretzigarrenmendetarra Achab Kapitan jauna, itsasoen orlegin mormoi arpegia finko, Mutrikuko «Tanbor»en punttaren punttan. Noizbehinka gezalez zikinduriko jakako poltsikotik «La Ilustración Española y Americana» ale bat ateratzen zuen eta honekin, kataloxa gisaz endroilaturik, urruneko olatuak aztertzen zituen. Agurtu gabe, nire burua begiratu gabe ere ez, usnatu banindu bezela horrela esan zuen: «Hor dabil beti arrain madarikatua. Untzi bat eduki nezala eta ikusiko zuen berorrek nolaz etorriko zen hondartzara hiltzeko, arpoi hauekin zeharkaturik». Eta Achab Kapitana trikotako orratz bat erakutsi zidan, begietan goibel eta gorrotodun argitxo bat, argizaiola bat bezala hilarekikoa. Batetan, Achabaren ondoan kañabera bat landaturik zegoela konturatu nintzen. Baitere zizare pote bat, han alboan, ilunabarrean dirdiraka. Galdetu nion onduan: «Jakin al genezake, Achab Kapitana, Bale Zuriaren bila ote zabiltzan, beti bezala?» Bizarra arras-katu zuen Achabak, eta une batez pentsakor egon ondoren horrela arrapostu zidan: «Ondo ba, balea-balea doi-doi ez du berorrek, baina...» Eta, supituki kabreatuz: «Baina harapatuko dut, kauen la Biblia presbiteriana; eta ez duk lo egingo —berarekin hizketan—, ez duk jango, ez duk kasketerik botako, ez duk edango, ez duk par egingo hura ezereztatu arte!»

Kañabera ordun dardaraz okertu zen, eta Achab Kapitana harenganantz arindu egin zuen: «Hainka du!», deitu zidan Achabak. Orain betseinetan mendekati eta profetiko ñirñira agertzen zitzaion. «Bahaut, bahaut, arrain zorigaiztoa!»,

kirimikatzen zuen bere ezpain salibadun artean. Hau entzuna, oso profesionalki galdetu nion Kapitanari: «Baina, Kapitan jauna, balea ez da arraina, mamiferoa baizik». Txirriña goiera mespreziakorrezko begirada bat bota zidan Achabak: «Zeu mamiferoa bazagoz!» Eta azkar erantsi zuen, berori eta zuka tratamendu biak kentzen: «Ez nauk lagunduko ala?» Baietz esan nion, eta Achabak agindu zidan: «Endroila ezak txirrika, aguro!» Obeditu nion Kapitanari eta, kañabera hartu ondoren, poliki poliki biribilkatu nuen tresna. Behatzetan pixu bizi bat ohartzen zen: arraina kroatua zegoen amuan. Bitartean gure Achab Kapitaña dekubito pronoz etzan zen uhinurrategi ertzean, bere trikotako orratz eskrimak. «Badator, badator arrain are-rioa!» Adurti ta zoraturik esku batekin kaia zarrapatzen zuen Achabak, eta bestearekin marrazki masonikoak trazatu zituen haizean. Bazetorren arraina, egiaz, baina korrokoi baten pinta guztia zeukan. «Birao!», esan zuen Achabak. «Grisa duk berriz arraina! Baina ez dut etsiko, eta egun batean Moby Dick bihurria sakailakatuko dut arpoi honekin, kauen la Biblia presbiteriana». «Baina, Kapitan jauna», esan nion, korrokoia erakusten bere sudur luze eta kuakeroa behean: «Moby Dick balea bat izan zen. Eta gainera, ez dago korrokoi zuririk». «Txorradas», erantzun zidan Achabak: «Ez dagoena badakik zer den? Balerik. Ez zuri, ez beltz, ez gorri. Ez dago. Korrokoiak, hala ere eta edo behintzat, zuriak izan daitezke oraindik. Anderstan?»

Achab Kapitañari oso negar mingots bat erori zitzaion belarrietatik.

R. CASTELLANO

AUZMENDI

SASTRE-VERGARA 1.
DONOSTIAKO ESTILOA.

kirolzaleen zerbitzutan

miner

donostia

271050 eta 270447

In memoriam: leuzemiak hil zuen Mme Curie, irradiaktibitatearen lehen biktima, zenaren oroiz.

Materiale irradioaktiboen garraioa munduan zehar

Industria, militar, zientzia eta medikuntza arloetan, radioisotopo eta X izpiak gero eta gehiago erabiltzen direlako, gizadiak bere gain hartzen ari duen irradiazio ionizantearen zama gero eta astunagoa da.

Kutsadura irradiaktiboaren eta bera sortzen duten fokoen sakabaketa gero eta haundiago denez gero, giza taldeek arrisku haundiagoa dute maila berean irradiazioak hartzeko. Zentrale nuklearretan gerta daitezkeen katastrofeek gure herriko talde asko dauzkate arduraturik. Baina bada bistatik galdu behar ez dugun beste arriskua, epe motz edo erdiko batean larriena dena: egunero inguruneari jaurtikitzen zaizkion irradiaktibitate ugariena.

Argindarra lortzeko energia atomikoa eta beste alor askotarako isotopo irradiaktiboak erabiltzeak, industria nuklear zabal baten beharra du. Industria honek berriz, produzio kate oso luze eta konplexua du: uranio mehagintza, kontzentrapen lantokiak, bihurteta, uranium erregaiaren aberaste eta atontzea, zentrale elektronuklearrak, errektore militarrek eta esperimenduetarakoak, irratisotopoak ekoiztea, arma atomikoak, erregai irradiatuen berprozesaketarako fabrikak, plutoniozko lantoki eta errektoreak, hondakin erradiaktiboentzat depositoak,...

Hori dela eta, materiale horien garraioa mundu guztian dago zabaldu, USA eta Errusian beste inon ez bait dago kate osorik.

Lehenik, munduan garraiatzen diren materiale irradiaktiboak; ikusiko ditugu.

Uranioaren zikloko materialeak

Mineralaren eta uranium konzentratuaren garraioa aurkitzen dugu katearen hasieratik. Izan ere, zentrale nuklearrak dituzten herri askok dute beren lurretan uranioa baina gutxi behar aina. Frantziak %50 Afrikatik inportatzen du eta Espainiak beste hainbeste Kanadatik. Garraioaren garrantzia produzioak agertzen digu: 1977.ean munduan 33.000 tonelada uranio ekoiztu ziren.

Ziklo barruan beste une bat, uranioaren aberastea da. Prozesu garesti

hau Estatu Batuen eta Errusiaren monopoliopean dago ia osorik. Eta 100 megawattiotako errektore batek 50 tonelada behar ditu urtean.

Lemoizkoa bezalako errektore bat lanean ari dadin, urtero meategitik 85.000 tonelada eraman behar dituzte kontzentrapen plantara. Hor 1800 tonelada uranio kontzentratua aterako dute, eta bihurteta edo konbertsio eta transformaketa lantokira bidaliko. Hemen 240 tonelada uraniozko hexafluoruro bihurtuko dituzte eta aberaste usinara igorriko dituzte; hemendik aterako dira erregai

preziatuaren 50 tonelada: 235 isotopoz %3,3-tan hornitutako uraniozko hexafluoruroa. Materiale hau, berriz, erregai fabrikara eramanen dute eta hemendik aterako dira errektorek eramango dituzten 30-35 tonelada uranio barrak. (Errektorean lehenengo aldiz 90 tonelada sartuko dira).

Erregai irradiatuak

Errektore nuklear bat lanean hasten denean, irradiaktibitate handia duen «erregai irradiatu» bat bihurtzen dira uranio barrak. Materiale hauek gero pilatu eta berriz prozesatzen dira, plutonioa sortzeko. Plutonia, bonba atomikoak egiteko erabiltzen da, edo super-generadore-entzat erregai bezala erabiltzen, honela berriro zentrale nuklearretara itzuliaz.

Materiale eskari haundia dagoenez, berprozesamendu plantek lan gogorra dute eta arazoak erregaiak prestatzeko, beren erabilketa oso

konplexua bait da. Frantziako La Hague-ko planta da adibide bat: bertan teoriarik behintzat **800 tonelada berprozesa daitezke** baina erreallitatean **250 tonelada** baizik ez du lantzen.

Horretaz gain, opari goxo bat ere egiten digute: **La Hague**-ko planta horren eta plutonioa erabiltzen duen **Dounreay** zentrala ingelesaren artean, Iparraldeko Itsasoa (Mar del Norte) zimaurregi irradiaktibo bihurtzen ari dira. Isotopo astunak **Noruegako itsas hegian** ere topa daitezke.

bezalako erreaktore batek honako hondakin hauek sortzen ditu urtero: **irradiaktibitate haundiko 6-10 tonelada** hondakin solido (fizioaren ekoizpenak eta erregai-barra aktibatuak) eta **1.000-1.300 m³** hondakin likido, erdi eta behe irradiaktibitatezkoak. Horretaz gain, zenbaitetan behin, estatuen artean egiten diren ekintzetan, Atlantikoan jaurtikitzen dira «**betirako**» hondakinok: **Bizkaiko Golkoan**, esate baterako, **Bilbotik 1000 kilometrotara**.

Mundu guztian jakina da bestalde

tu zentraleretan erabiltzen dute eta arazo larriak sortzen ditu eta era askotakoak, **irradiaktibitate maila gorenekoa** delako. Dena dela, zenbait erresuma abentura honetan sartuta da. Mota honetako erreaktore batek, **1000 megawatio** ekoizten dituenak, **240-290 kilo plutonio** behar ditu. Militar sailean duen garrantziagatik da hain estimatua aski bait dira plutonio **239tik 3 kilo bonba atomiko bat** egiteko.

BESTE GAI IRRADIKTIBOAK

Gorago aipatu ditugun ziklo horiez kanpo ere, nazioartean batetik bestera dabilen elementu irradiaktiborik ez da falta. Gehienbat, irratisotopoak izan ohi dira, edo bestela industriar (burdingintza, papergintza, eraikuntza, etabar) erabiltzen diren molekula markatuak. Gero eta sarriagotan erabiltze horrek, etengabe haundiagotzen ari diren hondakin pila non sartuaren prolema sortzen ari du.

Estatu espainolean, buruhauste hau konpondua dago: **hospitaletako, laborategietako eta zenbait industrietako hondakin irradiatu solido eta likidoak** kantariletara doaz, zuzenean, legeak kontrakoa agintzen duen arren, **Junta de Energia Nuclear** delakoak, telebistan hain serio hitz eginez agertzen diren horiek, hondakin horietaz jabe egiteko gauza ez direlako.

MILITAR ERABILKERAKO MATERIALIAK

Harma atomiko moduan, elementu atomiko ugari dabil batetik bestera eten gabe. Hegazkinetan, untzietan, lurreko garraiabideetan, submarino atomikoetan, Ludiaren inguruan dabilzan sateliteen erreaktoreetan,...

(datorren astean: «Garraioerak eta nazioarteko legedia»)

BATZORDE ANTINUKLEARRAK

Erregai nuklearraren zikloa.

Hondakin irradiaktiboak

Hondakinekin zer egin da oraindik ere industria nuklearrak konponbiderik aurkitu ez dion arazoa. Hondakinak zentrala eta lantokietatik atera eta behin-behineko gordelekuetara eramane behar dira, edo **hobi atomikoetara**. Eta bidean ere maiz hondakin horiek nonbait almagaznatuak egon behar dute. Hondakinen kopurua ere, berriz, aldagorria da, erregai irradiatuak **almagaznatzen** (USAn egiten dutena) edo **birprozesatzen** (Frantzia eta Espainian) direnaren arauerak.

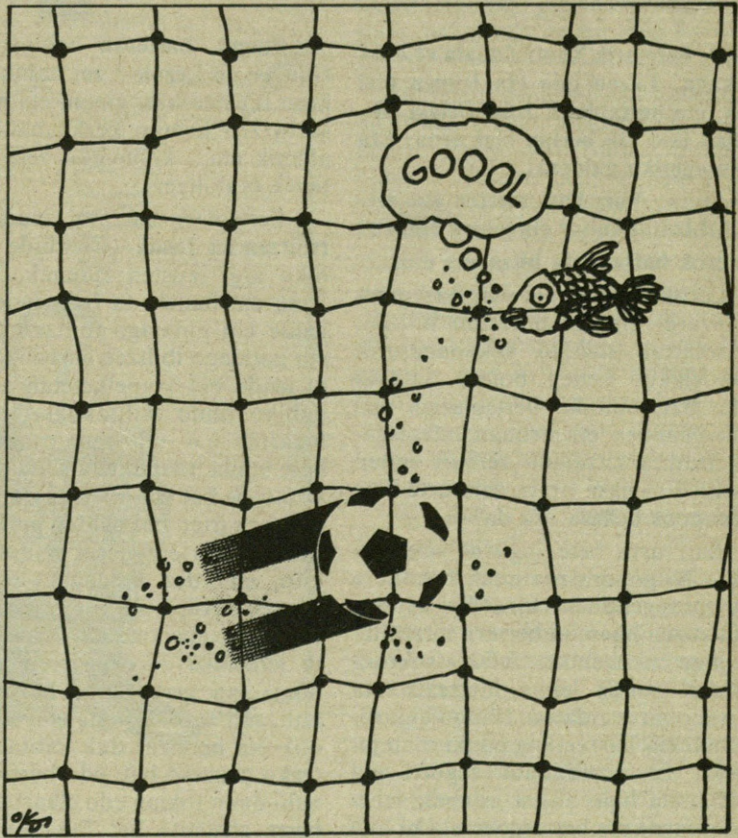
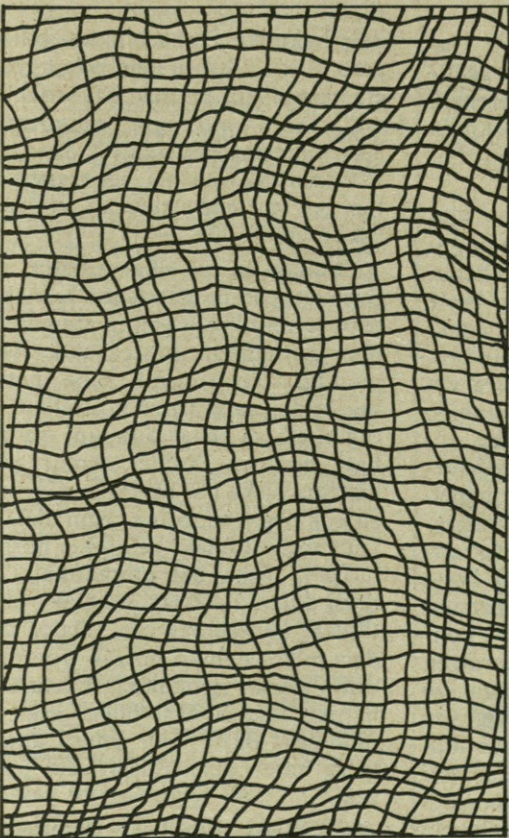
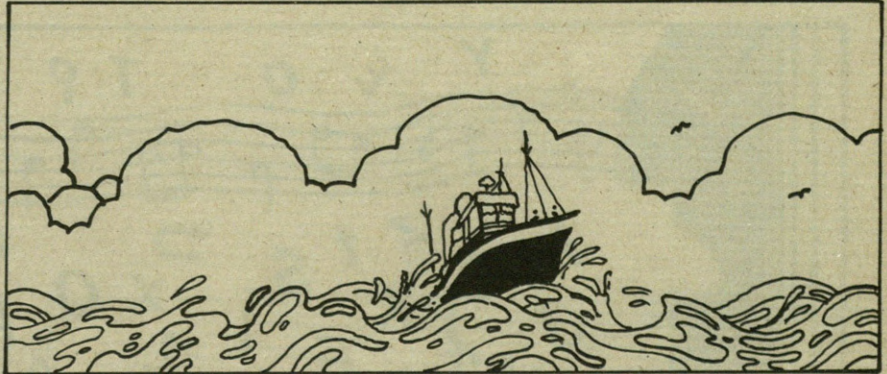
Azken kasu honetan, **Lemoizkoak**

bidai hauek, hondakinak dituztenak, **hautsi egiten** direla eta barruan dutena kanpora botatzen. Horrela, **Kautskyk** 1977.ean itsasoaren azalean nahiz 1000 metrotako hondoetan, **Bizkaiko Golkoan 137 zehazki irradiaktiboaren aztarna** ugari kausitu zuen. Orain artean **75.000 tonelada** bota bait dituzte, eta 1981ean ere jarraitzen zuten hondakin irradiatuak jaurtikiz.

PLUTONIOAREN ZIKLOKO MATERIALIAK

Plutonioa, zentrala nuklearretan **uranioaren erretzetik** lortzen den elementu bat da. Super-generadore dei-

izan ere

Bi bertsolari gazterekin elkarrizketan.

Alde batetatik Xanti Zabala «Lezo» daukagu, Lezon jaio eta Irunen bizi dena, eta bestaldetik Josu Zelaia, Bidanien jaio eta bertan bizi dena. Eta lehen eginiko galdera:

—Argia: Noiz hasi zineten eta zergatik Lizardi kultur elkartearen biltzen?

Lezok hartzen du hitza eta dio:

—Lezok: Bueno, nik uste hasi gine-la Lizardi elkarte horretan biltzen, bertsolariak nahiko sakabanaturik geundelako. Lehen bolara batetan piska bat ibilitako bertsolariak oso isilik geunden eta orduan interesgarria iruditu zitzaigun zerbait egiten hastea. Eta hasi, orain dela urte bete gutxi gora behera. Ez da?

—Bai, urte bete inguru —dio Josuk—. Ni gogoratzen nauk barrikote bat egin genduela Lizardin bertan, hain zuzen huen, ni bertara hitzegitera joan nintzenezan infrastruktura egiteko asmoz lekua lortzeko, eta guztia onartu zidaten. Hango inguruko batekin harremana eduki nian jakiteko ze posibilitate zegoen eta baietz; eta hain zuzen astebete lehengo barrikote bat zegoen eta ni han ninduan.

—Bueno, hasieran behintzat —jarraritzen du Lezok—, zer nahiko genukeen ikusten hasi ginen, eta berehala sortu zen halako kezka bat teknika aldetik eta... komeniko zela gai batzuek erabiltzea.

—Bertsolari batzuek zeuden —jarraritzen du Josuk— irtenbide hau nahiko argi ikusten zutenak, Telleria, Peña eta hauek, ta bageunden beste jende bat gutxiago ibiltzen ginenak, eta gutxiago ibiltzen garenak eta beste jende bat txapelketetan atera eta nahiko ondo ibilitakoak, lehenbizi, bigarren e.a. eta bere prozesoa eta bere maila iritsi dutenak eta gero aurkitu tope bat eta nik uste dut, txapelketetara irten bai bainan gero bultzadarik edo irtenbiderik ez dutela aurkitu, adibidez, Idiazabal edo beste edozein, Anpo saria edo Goiherriko edozein txapelketatan egonezak kontu lehenbizi edo bigarren ateratzen duala eta gero jende honentzat ze bultzada zegok? Beste etapa bat falta duk eta nerretzat duk kantatzen ibiltzeko prozesoa bat, edo herrietan edo nahi duan tokian edo elkartearen edo... beste aliziente bat falta dugula eta hor zegok hutsune bat kristona. Ez

duk bakarrik txapelketetan ibiltzea; gero horri bultzatu egin behar zaiok, eta txapelketa ez duk bakarrik bertsolariaren aurpegia ezagutzeko. Txapelketetan bertsolariak oso gaizki pasatzen dik, eta nik bai txapelketetan eta bai jende aurrean, eta beste askok ere berdin.

Orduan ba gu elkar ezagutu ginduen eta orain gutxienez hamabostean behin biltzen gaituk eta gure asmoa zerbaitetik hastea duk, beste munduko itxaropenik gabe, gutxienez bildu eta ikusi ze posibilitate ditugun eta ze behar ditugun, eta gero hasi ginduen Xabier Amuritzaren hiztegia piska bat begiratzen, asko ez zioguk begiratu, bainan egin dizkiagu lau edo bost bilera berarekin hori aztertzen, piska bat gramatikalki zer ikusi duten atzizkiak, aditzak, adjektibak, adberbioak eta... Baina dena dela bilera nahiko hotzak izan dituk orain artean egindakoak baina azkeneko jendea hasi huen piska bat irekitzen. Bazirudien jendea apartatza baino gehiago hartzaera joaten zela.

—Bai, nik uste diat —jarraritzen du Lezok— jendea joaten dela afalondo-

ren saio bat egitera, gustora, inongo konpromisorik gabe.

—**Hasiera batetan —eransten dio Josuk—**. Gutxi ibiltzen ginenok saioa egitera joan ginen. Hasi ginen hotz-hotzean, bildu zortzi t'erditan eta bederatzitan mahai batetan jarri eta saioa egitera, gaiak jarri eta banaka edo binaka. Esperientzia neri nahiko ona iruditu zitzaidan, bainan oso gogorra. Iruditzen zaitek berriz ere egin behar gendukeela. Ohitu egin behar diagu hotz-hotzean kantatzen. Kopa batzuek edanda edozeinek kantatzen dik, baina...

—Bai, oso giro desberdina duk —**ekiten dio Lezok**— afal aurreko giroa eta afal ondorengoak. Asko ibili denak berdin kantatuko dik, bazeukak halako segurantzia bat, baina guk hotz-hotzean kantatzeko ba... oso gogorra egiten duk.

—**A.: Ze desberdintasun aurkitzen duzue afal aurreko saiotik afal ondorengoaren artean? Txispa falta? Teknikoago? Edo zer?**

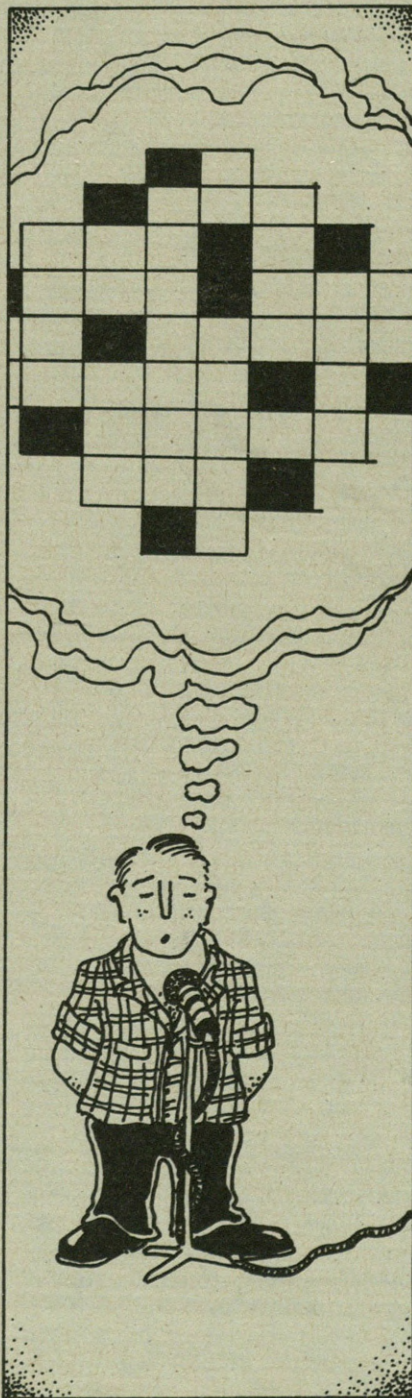
—Han erabili genituen gaiak —**jarraitzen du Lezok**— nahiko serioak hituen gehienak eta orduan behar bada txispa falta hori, ba bai. Baina hola egiten den saio batetan gehiago sakontzen duk, buruak beste modu batetara egiten du afal ondoren, bertsoa politagoa egiten duk, errezagoa, gusto piska bat egitera joaten duk.

—Piska bat gainetik pasa —**jarraitzen du Josuk**—. Dena dela garbi dagoena da ohitu egin behar dugula hotz-hotzeko saioetara. Iluntze batetan plazara joan eta bertsotan hotz-hotzean hasi eta... horretarako garrantia bat behar da.

—**A.: Batzuek diotenez, bertsolariak bertso onak botatzeko beharrezkoa omen da bertsolaria behartzea, zuek ados zaudet?**

Lezok hitza hartzen du:

—**L.: Behartu, behartu daiteke bertsolaria, baina zenbait gaitan baka-**

rrik, gai ezagunetan, ez noski, bertsolari batek ezagutzen ez duen gai batetan, politika aldetik zure pentsamenduak atera arazi edo beste modu batetara. Behartu behar da bertso onak egitera.

—Behintzat bidea eman —**eransten dio Josuk**— bertso onak egiteko. Ez, bertsolariak probatzera joan.

—Bertsolariari lagundu egin behar zaio —**jarraitzen du Lezok**— eta gai zail bat ematea eta behartzea kaltegarria dela iruditzen zait. Txapelketetan gaiak kokatzen zaizkigunak izaten dira, ez zenbait jaialditan bezala piska bat egokituak, adibidez, Lazkao Txiki bati, edo Mattin zenari, ba, askotan eman ohi zaie beraiei dagokien gai bat. Baina txapelketa batetan sortean irten den gaia izaten da eta orduan behartzen da benetan bertsolaria.

—Bereiztu behar ditugu —**jarraitzen du Josuk**— jaialdi arruntak eta txapelketak guztiz desberdinak direlako. Garbi utzi behar dena da saio arruntetan bertsolaria ez dela bortxatu behar ildo konkretu batetara, zer kapazidade duen, ze pentsamentu duen, zer moldetatik dabilen agertzera. Ahal dela gaiak beretzat egokituz, eta noski horretarako, bertsolaria ezagutu egin behar da horretarako. Hori gajartzailerean lana da eta ahal duela bertso onak egin araztea, edo behintzat bidean jarri, gero egin edo ez hori bertsolarien baitan dago.

—**A.: Bueno eta zuek nola zaudete arazo honetan?**

—Nik horri buruz pentsatzen dut —**dio Lezok**— pertsonalki gehixeago gustatzen zaizkidala gai sakonak. Baina gu gauden talde honetan badi-ra bertsolariak oso alaiak direnak. Zarauzko Otamendi adibidez, afalondoren oso egokia, oso liluragarria, oso arina. Oso desberdina da plazan eta afalondoren. Peñagarikano bera ere... Hauekin bertso jaietan komeni litzateke, araberrak gaiak jartzea: gai

arinak edo biziak, zirika tzaileak eta horretarako ezagutu egin behar dira bertsolariak. Baina gertatzen dena gutxi ibiltzen garela, eta hau da tristetako gaurko gure mailako bertsolarien zatia, gaur kantatu eta handik urte batera beste saioa.

—Bai hala duk —**jarraitzen du Josuk**— orain kantatu eta hemendik hiru hilabetetara beste saioa, «joango al zarete?» eta agintzen dut baina ez dut gogorik ezta ezertarako.. Aurten auzo bat edo bestean, soziedadean eta elkartetan ere kantatu diat, baina bertsolariak oso beharrezkoa du jende aurrean kantatzea. Oso desberdina da elkarteko saioa eta jende aurrekoa, hau da, mikrofonotatik kantatzea.

—A.: Mikrofono eta jende multzo handi baten aurrean bertsolaria kokildu egiten al da?

—Ez da hori bakarrik —**dio Josuk**— gaiari erantzun egin behar zaio, gaiekin saio asko egin behar dira.

—Ez da kokildu hutsa bakarrik —**jarraitzen du Lezok**—, halako errezpeto bat ematen du jende aurrean...

—Erresponzabilitatea du —**dio Josuk**— eta horri erantzun egin behar zaio.

—A.: Bertsolari gazteok soziedadetakoa saio hoiere aparte zer bide ikusten duzue?

—Hortan gabilta —**jarraitzen du Lezok**—, bideak ezin hautsirik.

Orain Josuk hartzen du hitza:

—Nik uste dut jendearen baitan da-goela, baina jendearen baitan bakarrik ez, jende horrengana nola iritsi eta askotan bertsolari mailan ezer egin gabe zegok. Askotan egiten diren jaialdiak diru arazoetatik izaten dituk. Esatebaterako bertsolariak jartzen dituk dirua ateratzeko, eta kobratzekotan jendeak eraman nahi dizkik bertsolari onak. Bainen, agian, nik ez zekiat... propaganda egitea nahiko arriskugarria duk baina hori itxoin beharko luke publikoaren edo jai antolatzaileengan, alegia, gazte eta zaharren artean agian,

badagoela jende bat gaurko zaharrak kobratzen duten aldean gutxi kobratuta pozik joango liratekeenak.

Gaur nabari dena da, jendeak ez duela kontuan bertsolari izateko kantatu egin behar duela, asko gainera... Bertsolari gazte batzuek asko ibili dira, aurtengo udara begiratzea nahikoa da, baina bestaldetik bada hainbat bertsolari hain onak ez direnak. Baina hain onak ez badira ere ez dik merezi laguntzea? Eta non landu behar ditek? Hor zegok kakoa.

—A.: Orduan zer gertatzen da, Euskal Herria txikia dela eta bertsolari gehiegi edo dirurik ez zegok denentzat?

—Nik ez dakit —**dio Lezok**—. Hori problema bat da izugarria bertsolariarentzat. Behar bada, zuk broman esan duzuna gerta daiteke, bertsolari gehiegi herri baterako. Aurten ere badira bertsolariak mila aldiz ibili direnak. Eta bate bertsolaritza jarraitzen duenak ikus dezakeela herriz herri beti izen berdintsuak dabilatzala, bai festetan, bai jaialdietan. Aspaldian ez da jaialdi askorik egin, baino beti lehen puntako bertsolariak eta jakina zortzi hamar bat bertsolari abasto eman ezinik, eta askotan egunean bitan kantatuz. Orduan hori nola banatu? Hor zegok koska. Eta behar bada gerta daiteke, nahiz eta guk ez uste bertsolari kaxkarrak izatea. Hori ere aipatu behar genuen. Baina zerbait debalde egin behar denean, eztaikit ba, ikastola baten alde, edo elkarte baten alde zerbait egiteko, ba, orduan nahiko onak gaituk, baina jende hori bera, gero herriko festetan edo... dirua dutenean beste batzuren bila joaten dituk, eta hori penagarria duk.

—Hori duk salatu behar dena —**dio Josuk**—. Hori duk txaketero gisa ibiltzea. Honek esan duen bezala, zenbait lekutan ez zegok dirurik eta han eskatzen ez haiz atrebitzen, lojikoak ikusten duk. Nik uste dut jende honek merezi duela esatea, ba, gurekin oroitu zaitezte herriko jaietan edo saio arrunt batetan.

—Eta hori askotan gertatzen duk —**dio Lezok**—. Herrian, Lezon, orain dela urte asko, han zabaldutako aiton-soziedade edo jubilatuen leku bat, eta hara inaugurazio bezala deitu ninduten, debaldekoa zen, baina nik Lezon, oso banaka, Pasku batzutan edo... kantatu izan dut, orain dela sei edo zazpi urte, eta oraindik jai nagusitan, (Lezon Santa Kutzetan izaten dituk) ez nauk iritsi kantatzera, eta jai nagusietarako beti ekartzen dizkiate. Esan nahi nuke ezin dela konprenditu jende berak, (orduan Ayuntamentuak antolatua huen hura), inaugurazio modura bertso batzuek botatzeko ona nintzela, baino gero herriko festak badatozte eta zortzi edo hamar mila peztako ordaindu behar den garaian kanpotik ekartzen dizkiate.

—Ez dakit jendeari gustoa emateagatik edo zergatik den —**dio Josuk**—, bainan agian pare bat bertsolari hoiere prezioan lau bat sar daitezke, hitzeginez gero, eta saioa nahi baduzu puntakoa ez da izango, baina bi hoiere pare egingo dute beste lauen artean, esan nahi diat kalitate aldetik eta kobratzen badute bien artean hamasei mila peztako, akaso beste lau bertsolari hamasei hoierekin konformatuko dituk, piska bat ikusi egin behar duk, ba, Pasaira adi bidez edo agian, hau Lezora joan eta lau bost mila pezetakin kantatuko dik. Inguru hortan eta hurrutixeko ere bai eta nik ere bai eta beste askok ere bai.

—Askotan —**dio Lezok**— ez duk diru prolema hutsa...

—Diru prolema izatean —**dio Josuk**— hori egin daiteke, bainan askotan ez duk diru prolema, zergatik Udaletxe askok ordaintzen baitu eta dirua bazegok.

—Hau gauza zelebrea duk —**dio Lezok**— kuriosua benetan nola gertatu den.

—Oso amorragarria —**dio Josuk**—. Nik uste dut azpimarratzea merezi duela.

ZALDUBI

...bizi nahian dela gure Xiberua!

(Ibañeta pastoral)

Xiberua, bazter güzietako xohorik eijerrena.

Noiz jaikiko egiazko zuberutarrak?

Etenik gabeko zapalketa, hain maite den herritik urrundu beharra, amorrua isilpe beldurtian gorde beharra,... Ez dirudi zuberotarren patua sekula amaituko denik. XVIII. mendan, errege frantsesaren kontra altxa ondoren, eta matxinada odoletan itoa izan zelarik, urkamendira zeramatela *Matalaz* apezak esandako hitzak errepikatzen dituzte gaur ere, inoiz baino gorroto haundiagoz, Zuberoako gazteek. «*Bainan hitz guztiak. —esan digute—. Benito Lertxundiri azkenekoak ahandi bait zaizkio*». Euskal Herrian betiko gaitzak sendatu ezinik urteak joan eta urteak etorri berdin jarraitzen ote dugun susmo tristea datorkigu. Euskararen borrokak *Detxepareren* hitzak erabili behar bostehun urte geroago, ez espainolak ez frantsesak ez garelako oihukatuaz ibili behar,... eta zuberotarrek *Matalaz* apezaren hitzak ahotan. «*Dolü gabe histzen niz, bizia Ziberoarentako emaiten baitüt. Agian, agian, egün batez jeikiko dira egiazko Ziberotarrak, egiazko Eüskaldünak, tirano arrotzen ohiltzeko ETA GURE AITEN AITEK UTZI DAIKIEN LURRAREN POPULIARI ERREMETITZEKO!*»

LARRAINTARREN URGUILUA

Larrañe (Larrau) herriaren borroka bihurtu da Zuberoako dinamika berriaren adierazgarri. Arazoa: artzaintzako lurak administratzen dituen **Sindycat de la Soule** delakotik bere lurak atera nahia. Hori ez litzaioke Sindycat horri enbarazu handia izango Larrañeren **9.000 hektareak** artzaintza lurren gehiengoa ez balira. Eta Larrañek bere buruaren jabe izan nahi, Sindycat horren jokabidea berentzat eta Zuberoa osoarentzat kaltegarria delako.

EHASko alkatea dute larraintarrek, gazte abertzaleen artean bultzatua, EHASEk indarra zuen garaian. Eta herrian laguntza handia duela erraz sumatzen da. Zuberoan beste inon ez bezalako giro borrokalaria aurkitu dugu Larrañen. Arazoa «**Larrañeko lurrak Larrañeri errajitia**» (itzultzea) dela esan digu adineko jendeak ia aho batez. Sindycateko buru den **Duboscque**-etaz galdetu dugunean, «**Aruan bizi den tipo urde bat**» eta holakoak entzun ditugu. **RPR**taz ere hitzik gogorrenak larraintarrei entzun dizkiegu. Atharratzeko «**Pie-llienia**»-n 40ren bat urteko artzain batek, astelehenean, feria egunez: «**RPR duk hori, eta berak dik manatzten sindikatuan, gero gure lurrekin nahi dutena egiteko. Baina guk gurea defendatuko diagu, alajinkua! Atzo ere bagenian bilkura bat horretarako. Eta tiroak hasi behar bada, hasiko gaituk**».

Eskuak tolestaturik egotekotan ez dira behintzat, eta Larrañeko lurretan eraikitzen hasitako txabola eta etxe bat baino gehiago errauts egina agertu da. Afera tribunaletan sartua dago, baina epaia irabazi artean beren mendietaz ez omen da inor baliatuko. «**Beste herrietako artzainekin ez dugu prolemarik: bakotzak berea pagatzen dio Larrañeri bere lurretan ardiak ukaiteagatik eta kito. Baina arazoak beren kabalak (ganaduak) ordaindu gabe bota nahi dituzten ganadujabe haundiekin dizkiagu**».

Zuberoako abertzaleen begiak larraintarren borrokan jarriak daude. Horregatik ez da agertuko afera hori eskuindarren aldezkarietan.

XIBERUKO ERITARZÜNAGATIK...

Tailer kaxkarren batzuk kenduta, «**oskigintza**», zapatagintza, da oraindik dirauen ia industria bakarra. Eta bera ere krisia gogorrean sartua. Eroriko balitz, ez litzateke ia deusik gertatuko. Notable eta agintariei egiten zaien salakuntza, enpresei ixten eta ihes egiten errazegi utzia da. «**Ba züzün heben, Atharratzen, egürraiki ari zen lantoki bat. Zerratü zien eta etzizün nihurk hitzik erran. Geroztik, Atharratzeko popülazionea behititü düzü**», aitortu digu atharratzar batek, bere ezinegona garbi aitortu digun atharratzar bakarretakoak. Zuberoan oraindik oso indartsu baitago

beste zenbait lekutan ezagutu genuen baserritar-kaletar tentsioa; eta atharratzar eta Mauletar gehienak frantsestutak eta pasotak.

«**Bada hemen posible lukeen transformazio industria bat: egurra, esnea,... hemengo produzioa lantzeko. Honek etorkizuna baluke, Xiberoan eta Iparralde osoan. Xiberoan ordea ez du indarrik hartu Iparraldean zertxobait behintzat mugitzen hasia den kooperatiba mugimendua**». Ez dirudi kapital falta dagoenik horren sustraian, kapitala behar bezala funtzionamenduan jartzea baizik.

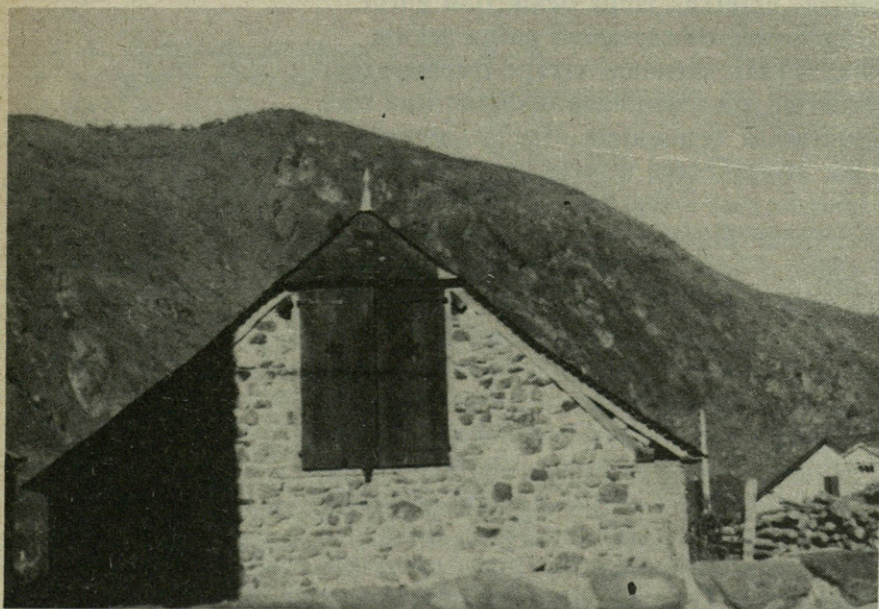
Beste arazo bat, hemengo **aurrekien destinoa** da. Frantziako bankaren egitura oso erdirakoia izanik, zaila dirudi horien dirua kontrolatzea. Berriki sortua da «**Herrikoa**» deitu elkarteak, jadanik 2 milioi t'erdi libera berri (40ren bat milioi pezetak) Iparralde osoan bildu dituenak, lantegiak antolatzeko, zenbait enpresari baltzuak egiteko,... **Iparraldeko PNV** inguruan dabilen jendea dela esan digute, «**abertzale kudeatzaileak**», baina ez dirudi Zuberoan arrakasta handirik duenik.

Lanposturik ez egoteak ez dirudi inor asko harritzen duenik. Bere sendiaren erdia atzerrira joaten ikusi duen zuberotar zaharra etsia dago.

OI LABORARI GAIXUA!

Kostaldea utzirik ere, bere ekonomia turistifikatuarekin, Iparraldeko gizarte nekazarian ere Zuberoa berezia da. Nafarroa behearearen antzarik haundiena **Petarak** (Beterriak) du; **artoa** izaki bietako monolaborea. **Basaburua** berriz, oso da berezia, lurak askoz aldatu suagoak direla eta artzaintzaren garrantzia haundiagoa.

Bizkaitar edo gipuzkoar baserritar bati Iparraldeko nekazaritza oso aurreratua dagoela iruditu izan zaio, hemen baino makineria ugariagoa ikusten delako noski. Ez digute holarik esan Zuberoan: lurak ez izan behar bezain egokiak, batez ere artogintza nahiko lan **extentsiboa** delako, tresneria bestalde garesti... «**Ez dük bizitzen ahal untsa laborantxatik, ez. Laborari handi zunbait baizik, laboraria ttipiak ez ditük untsa bizitzen ahal**». Eta horko jendeak askotan galdegin digu ea nola konpontzen diren giputzak eta bizkaitarrak hain makineria eskasarekin. Baserritar

Gazteak urrun. Herrian zaharrak... eta hilak.

asko fabriketan ari dela, eta lan gogorra denean askotan senideak ere etortzen direla, ete hirien ingurukoak tratuarekin jeisten direla eta... ez dute oso ongi konprenitu.

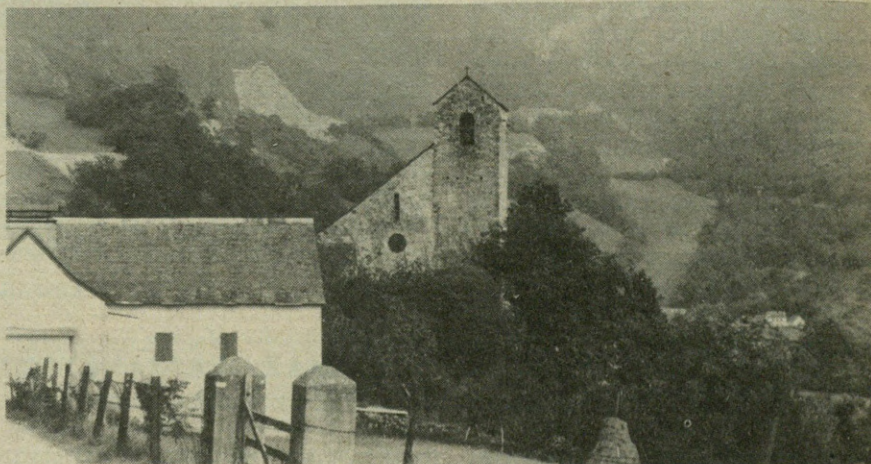
Multinazionalen indarra ere azkar agertzen da galdezka hasiz geroz, bai esnearen eta gaztaren komertzializazioan eta baita artoaren laborantzan ere. Esnearenean **Gruyèrek** du ia monopolioa, sortzen ari diren bertako kooperatiba txikiek burukomin gutxiamar ematen diotelarik. Artoaren ekoizpenean, berriz, empresa haundiak kontrolatzen dute hazia, ereintza, lorea kentzea, biltzea, ongariak,... eta ereintean diru bat aurreratzen dute. «**Gero eta gehiago laboraria proletario bat duk**», bere lana ez bait du ia fitsik ere kontrolatzen.

Artoa, Hegoaldeko alderantziz, huts-hutsik, ez artorik eta ez arbirik gabe, ereitearen arrazoina galdetu genuen, harridura sortzen bait digu. «**Multinazionalak galeratzen digute**», eta etxerako dutena artoa ilarrekin (ilarrak dira Zuberoan gure babarrun edo indabak) batera ereiten omen dute.

Etorkizunean, Zuberoaren paper

berezia areago konkretatuko dela adierazten zigun **EGIAko Jean Pierek**. «**Merkatu Batuak plan ezberdina ditzkiek Zuberoarentzat eta Nafarroa Beherearentzat. Hortik, multinazionalak artoaren monolaborea azkartuko duten bitartean, Zuberoan artoa «mendi ekonomiarekin» konbinatuko dute: mendi garaietako turismoa, artzaintza,...»**

...ENE OPILAREN EGITERA

Larraïne: Orhiko xoriak haserre.

Xiberuko egia

Orain bi urte arte, Zuberotarrek «Le Miroir de la Soule» hamabostekaria zuten beren herrialdeko berriak ezagutzeko. Inguruko egunkarietan ez bait dira agertzen. Geroztik, badute bigarren bat, EGIA, «Group d'étude et d'information de la Soule» delakoak argitaratzen duena, ezkerren ikuspegi batean. Ozaze herriko eskoletan duten bulegoan aurkitu ditugu Jon, Jean Pierre, Pampili eta Aillande.

«Zuberoako arazoez arduratzen zen prentsarik ez zegoelako hasi ginen gu. Hor dago, bai, Miroir de la Soule, baina hori ez duk informaziorik. Ez ditut hor gauza zenbait besterik aipatzen, molestatzuten duten apurrenak ere ez dituk aipatzen. Herrietako hiltzeak eta jaiotzeak eta horiek bai, baina ez beste zenbait afera. EGIA sortu genuenean bahuena, eta baduk oraino, arazo bat Larraïneren eta Zuberoako Sindycataren artean; Miroir-ek Larraintarren paperak oro baztertzen zizkian. Ematen diate bai beren esplikazionea: jendeak, Xiberutarrek, ez dutela polemikarik mai-

te. Eta nahi dutena besterik ez die emaiten. Larraïneko kasuan bezala beste afera anitzetan ere.

Miroir lehen industrial batena zen, baina duela zenbait urte Sud-Ouest egunkariko kazetari batena. Eskuineko RPRko bat duk. Ez dik sekula propaganda garbi bat egiten baina bere lanetan nabari zaiok nondik nahi duen. RPR bat duk, bai, zihur, baina jendeak ez dik sentitzen soberra. Artikulu gehientxoak berak ditu egiten, eta gero zenbait kolaboratzaile ere ari da lanean, eta euskaraz idazten duen zenbait,... Hor kausitzen ahal duzu ipuin bat frantses grafian izkiriatu.

Hasieran gure buruari galdetzen geniona zera zen: ea bagenuen lekurik hain herrialde itipua batean, aurrean Miroir bezalako kazeta bat ukanik, bere 6.000 irakurleekin. 500etik gora ditzkiek Parisen, hainbeste urtetako tradizioa, azpiegitura egina,... Dena dela, bi urte t'ardi ondoren bizirik jarraitzen badugu, zenbait egitea posible delako duk. 1.100 ale saltzen ditugularik, bestalde, pro-

PARISERA BANIAZÜ

Ipar Euskal Herriko euskaldunen eta bereziki zuberotarren emigratu beharra jadanik topiko bihurtua da. Topikotasun horrek lausotzen dizu agian horren neurria, bertara zoazen arte, prolema harragiz jantzirik eta izen eta abizenez ezagutzen duzun

fesionaldu gabe doi-doi bizirik jarraitzeko baizik ez digu ematen: inprimategia etabar.

Baina bizirik jarraitzea interesgarria da. EGIAk Zuberoako kontraesanak zuzenean ikutzen ditu, eta jendeak ere holako zerbait nahi duela badakigu. Zenbaitek EGIA eta Miroir, biak, erosten ditu. Zenbait etsaiek bereziki.

Ipar Euskal Herri osoan, bestalde Enbata, Herria eta Herriz Herri kazetak zabaltzen dira. Izan dugu zenbait bilkura Herriz Herrikoekin, baina haiekin ongi arranjatzen bagara ere tartean estrategia arazoak daude, nahiz eta biok abertzale mugimenduaren korrantean egon. Herriz Herrikoekin dugun berezitasuna aipatzekotan, guk nahi bezain gogor eta zuzen ez direla esanen genuke.

Zuberoak behar dik egun ezkontze eta jaiotzeek kanpo beste afera eta arazoen berri ematea. Eta gure Herria manatzen dutenak salatzea. Zuberoa bere hobotik elki dadin egia esatea beharrezko diagu, EGIA beharrezko diagu».

arte. Txomin Peillenek zioena: «Herri batzuetan ez da gazte nahikorik pastoral bat emateko (antzzeria alegia) eta orduan bizpahiru herrik bildu behar dute».

Kontutan hartu behar da Iparraldean betidanik izan dela Frantziako estatuaren mediaz beheitiko bizimaila. Horri erantsi behar zaio baserri bakoitzean bat ez besteko guztiek alde egin behar dutela. Eta Parisen edo Paueren nahiz Ameriketaz diotenaren aldean, baserriko pobretasunaren gelditzeak ez duela interesik sortzen. Dena dela, **gazteen artean** batez ere Herri kontzientzia zabaldu denean eta «Herrian bizi» kontsigna zabaldu, lan faltaren arazoa gogorrago agertu da, kontsignaren bigarren zatia alegia: «Lana Herrian». «Ez diat hemen inolaz ere lanik kausitzen ahal», aitortu digu batek, besteak,... tabernan, kalean,... beti lelo bat «eta sosak behar ditiat bizitzeko. Aita ere atzetik diat beti, ea noiz hasi behar duan. Baina nik ez diat hemendik joan nahi. Zer egin behar diat ene 20 urte-tan?».

Azken urte hauetan Urrutirako emigrazioa gutxiagotu bada ere, oraindik **Pauera, Oloronera nahiz Bordelera** joan behar lan bila. Euskal itsas hegirako joera bestalde areagotu egin da. Baina Zuberoak berak gero eta lanpostu gutxiago eskaintzen dizkie herritarrei. Lehen aipatu dugun **Atharratzeko zerrategi** hori Oloronera joanez geroztik herria **1.500 biztanletatik ia 700etara** jaitsi da. Askotxo da holako biztanle murrizte bat **17.000 biztanle** besterik ez duen Zuberoa batentzat!

Gizartearen zahartzea dago horrekin lotua. Eta atzeraka doan bizimolde nekazariak beti sortu duen **mutil zaharren arazoa** areagotu egiten da. «Eta zuen herrian gazteak oro ezkontzen dira?» galdetu digute Lixantzüko baserri batean. Ez dakizu hasiera batean zer erantzun: bueno batzuek ezkondu, beste zenbait arrimatu, beste batzuk ezkongeratu, ez dakit... Ondoren, baserriko premu edo maiorezgoak bakarrik geratzen direla esplikatzen dizütenean, zenbat mutil zahar, zenbat baserri hutsik,... dagoen ikusiz, bai: mutil zaharren arazoa izugarria da krisiaren sakonean murgildua dagoen gizarte honetan.

Zer dago bada euskarak oraindik ere nozitzen duen atzerakada, Iparraldeko edozein herriskatan suma dezakezun identitate krisia eta inferioritate konplexua baino sustrai sendoagorik?

ÜSKARAZ ALA MANEXEZ? FRANTSESEZ!

Ez duzu euskara askorik entzuten Zuberoako herrietan, batez ere gazteen artean. Gehienek dakiten arren «**haboroxenak** (gehienak) **frantsesez** ari ditük. Etxekuekin ez, baina beren artian hanitx. Hori ohidüra bat dük, e, **üsantxa**». Badirudi hasiera batean ohitura prolema bat dela, baina bestela guztiek dakitela euskaraz. Euskararen katea ordea eteten ari dela gero eta garbiago azaltzen da. «**Ikusten diat ene herrian haur ttipiek ez dakiela üskaraz untsa mintzatzen. En-**

tzütten baitditie haur handiagoak frantsesez mintzatzen. Emeki-emeki üskara ari dük izigarri galtzen».

Maulen haur bat euskaraz entzutea mirakulu bat dela aparte utzirik ere, beste herrietan ere gero eta ugariagoak dira hitzik ere ez dakitenak. «**Haur ttipien artean galthatzen dük zerbait eta zunbaitek ez die untsa künprenitzen**». Hola mintzatu zaiguna, Aillande, Etxebarreko gazte bat da, Bidania baino tikiagoa den herrizka menditar batekoa!

Bi ama ikastola ditu Zuberoak: Atharratzekoa dozenaren bat umerekin, eta Maulekoa 50en batekin, honek **lehen maila** ere baduelarik. Eta **zuberotarrez**. Zuberotarra eta batua biak direla beharrezkoak aitortu digute aho batez abertzale gehienek. Baina badago euskara batuaren inguruan arazoa frango. **Euskarra batua erdi espainola** dela eta abar. Hemen batzuek euskara batua erdia frantsesa dela ziorten bezala. Dena dela Zuberoako zenbait sektorek arazoa bere onetik atera duela iruditu zaigu. Euskaltzale guztiek dute beren abenturaxoren bat, nola egunen batean publikoaren aurrean edo beste probintziaren bateko lagunekin «**manexez**» hitzegiteagatik bai familiarekin edo adiskideekin iskanbila latzak izan dituzten eta abar. («**Manexak**», xiberutar ez garen euskaldun guztiok gara).

Eta harridura sortzen du. Euskarak Zuberoan jasaten duena suntsiketa ikaragarri bat, desastre bat, delakoa. Euskaltzaleak berak ere defentsibara jarriak aurkituko dituzu: «**Behar dügü güre mintzajia künterbatü**». Konterbatu. Berreuskalduntzea, euskara eguneroko bizitza osora hedatzea ez dizu ia inork aipatuko. Hondamendia geraraztea posible denetz oso argia ez dagoenean, kultur ekintzarik xumeenak ere ezinean ari direnean, beste planteamendu horiek bururatu ere egiten ez direlako noski.

Zergatik egiten zaio errietan bati «**manexez** mintzatzeagatik» eta ez ordea frantsesez aritzeagatik? Zaharrek horren atzetik **gizarte eta politika ikuspegi** berri bat sumatzen dutelako noski. Kontserbatzea polita da, eta posible dela sinistu nahiko lukete zaharrek. Baina **Zuberoako kultura guztia pikutara doala** eta horren aurrean zerbait egin behar dela planteatzeak arazoak sortzen ditu, eta hori barneratzea zaila izaki. Euskaraz mintzatea soilik ez bait da aski euskararen aurrean jarrera aurrerakoi bat har-

Eskiula: legez Biarnoan, xiberutar eta euskaldun.

EGIAko erredazioa.

tzeko. Zenbat anekdota ez dizute kontatzen euskara hutsez ari diren gazte erdi faxistez eta abar...!

Areago. Nork pentsatuko zukeen **Iparragirre Pastoral**a. Hegoaldean hainbeste mitifikatzen den Zuberoako Pastoral bat, anuntziatzeko afitxa edo kartelak euskaraz egiteak hainbeste burruka sor zezakeenik **pastoralgileen beraien artean**? Txartela azkenean euskaraz eta frantsesez ateratzea **Urdiñarbeko** euskaltzaleek aitortuko dizute garaipen bat izan zela. Egoera horren tristea da, Nafarroako mendialdean, eta Iparraldeko herri anitzetan bezala, bai, baina Zuberoan ere bai.

Zuberoako bere lagunek barkatu-ko al diote erreportaia honen egileari bere ausardia, baina abertzale eta euskaltzale xuberotar askoren artean oraindik ere euskara batuak sortzen duen mesfidantza edo beldur hori ebaki beharrezkoa da. Jaldi Hadi metodoa xiberutarrez emateak edo ikastoletan xiberutarra bakarrik irakas- teak izan dezake zentzurik une berezi batean. Baina ghetto xarmagarri bat beste hamar urtez kontserbatzeaz gain bizitza osoa euskaldundu nahi bada, liburutegia eta komunikabi- deak xuberotarra bakarrik ez den beste euskara motaren batean izan beharko dute, eta hori euskara batua da.

Euskara arraz gutti erabiltzen, **Etxahun** hilez geroztik xiberutar bertsolari gehiago ez, euskara komuni-

kabideetan sartzeko lan eskas, **ikasto- letan orotara 60ren bat haur**, eskola publikoetan euskaraz ia hitz bat ere ez.... Hori dena neurtu behar du kanpotarrak bihotz oneko euskaltzaleren bati «Egoera gaizki dago, mais ça revient!» (ari da berriz suspertzen) entzuten dionean gauzak ondo doazela pentsa ez dezan. **Bretainian** ere gauza bera esaten bait dute; eta galdetu bretoinei...

GAITZDÜK HEBEN LANA

Orokorki, **Zuberoak ezker bozka- tzen du**. Pettara oraintxe pasatua da eskuinetik, eta orain ere doi-doi, Mauleren pisuz, hango herrixketan eskuina bait da nagusi. Basaburuan ezkerre lasaigo dabil. «**Haboroxenek sozialista** deitzen diete beren buruei baina ez dute ezker politikarik egiten. Eta udaletan garrantzitsua arazoak konpontzea da. Horregatik ezkerre nagusi den herrixka batzuetan esku- neko alkate bat kausitzen ahal duzu». Ezkerrekoak esatean, noski, **ezker frantsesaz** ari gara. Norbaitek pentsa bait lezake ezkerreko alkateak ikasto- lei lagunduko zietela, adibidez, eta beti behintzat ez da holakorik gerta- tu. **Iruin**, alkate **Etxahun** zenaren se- mea delarik, ikastolan laguntza ukatu zaio.

Zuberoa bestalde, Ipar Euskal He- rriaren barneko kantonamenduan sartua dago, eta hor **Inchauspé** es-

kuindarra elki da deputatu, Bhe- nafartarren pisuz esan digute zuberota- rrek. **Abertzaleek** ere presentatu diren bozketetan zerbait atera izan dute. «**Abertzaleok Xiberuan ehüneko zazpi lortü diagü. Halere higitzen —mugi- tzen— girenak hanitx gutiago gütük, militanteak eta hola nahi diat erran. Bena higitzen direnak abertzaleak di- tük, gazteak prefosta. Eta ez hanitx**», erresumitu digu honela Zuberoako abertzaletasunaren egoera **Herrital- detako** batek.

Sozialistek agintea hartzeak mese- de egingo omen dio Euskal Herriari, batez ere «**abertzale kudeatzailer**» (PNVren hariko jendea) horiekin la- nean hasten badira. Ezker abertza- lean debate indartsuak sortu dira. «**Sozialistek irabaztean**», aztertzen zuen Herritaldetako militante zube- rotarrak «**erreformismotik aurrerago** begiratzen zuen ezker guztia margina- lizatua geratu da. Beren erreforma epel horiei ekin dietenean, beste ezker guztia apaldua geratu gara, aldaketa sakonagoak planteiatzeko gauza ez bagina bezala». Eta ezker abertzalean ari da zerbait aldatzen. **EHAS** sutsitu zen. **Herri Taldeetan** badirudi barne arazo gogorrak daudela.

Baina egoera honek orain arte be- zala ezin duela jarrai garbi nabaritzen da, gazte askok ezkututzen ez duten amorrua lekuko, 1979.go Aberri egu- nean, Atharratzetik Maulerako ibi- laldian **Bordeleko autozale dirudunek** (eta ez hain dirudunek ere bai, egia) entzun behar izan zituztenak lekuko. **Iparretar** taldearen arrastoak le- kuko. Eta **notableak** ere hasiak dira mugitzen, edo mugitzen direnarena egiten. «**Elgarreki biltzen ditük nota- bleak, bena elhestan —hizketan— ari- tze**ko. Elhe hanitx eginen die, bena he- ben ez dük deus berririk ikusten ahal. Untsa dük elhestatzia bena...»

Gaitza da lan egitea oraintsu **In- chauspek** egin duen bezala, hautes- kunde garaian eskuineko kandida- toak bere elektore zaharrei inoiz egindako «mesedeak» lotsarik gabe oroit eraziz boza nori eman egintzen dien lurrean. Zaila Xiberuko dantza- ririk onenak eman dituen **Altzaian** bezala, «**Nola üskaldünak? Ziek es- painolak eta gü frantsesak!**» xiberuta- rrik goxoenan botatzen dizuten he- rrian. Gogorra anaia **Parisen «gen- darme»** duen mutil zaharraren men- diartean lanean aritza. **Eden ez dago Zuberoan, Benito!**

ARTASO

Gasteiz hiriaren
urtemuga.

800 urte hospatzen urtebete bat.

1981ean izan da Gasteiz sortu zanetik 800 urte, hori zela eta hamaika ekintza antolatu dira urtean zehar; gehienak udaletxeak bultzaturik baina baita ere jendeak antolatuak izan dira.

Ezin da esan jendea ez dela konturatu, toki, alde guztietatik urte osoan gauza bera errepikatu bait digute. Urte hasieran, gabonetan (1980-ko gabonetan hain zuzen) argiz egindako «800» handiak ikusten ziren nonnahi; ondoren egunkarietan, irratietan eta telebistan agertu da 800. urte hauek zirela eta, zerbait egiten zela. Gauza mordo egin da baina horien artean agian harrera onena edo onetarikoa behintzat izan duena aldizkaria da, Gasteizez egin den aldizkaria eta hilero ateratzeko baldin bazen ere azkenean ez dira ale guztiak kaleratu. Dena den aldizkari honen aleak berehala agortu dira kasu gehienetan, nahiz eta erestian aipatu bezala nahiko informal atera kalera.

Iaz eta ospakizun honekin erlazionaturik bazegoen ere esateke utzi ezin den beste puntu garrantzitsu samarra; igandero egin behar ziren herri kirolak. Batzuk antolatu zuten ekintza eta urtebetetze hau zelako aurrezki kutxa batek lagunduta. Hasieran ingandero baldin bazen (eta oso ondo bai antolaketa bai jende aldetik), azkenean ahal deno edo noizean behin egin da; zergatik gertatu den hau? Ideiarik ere ez. Izan ere urtea aurrera zihoan eran gero eta inportantzia gutxiago eman zaio urtebetetze honi. Hasieran propaganda, ekintzak eta giroa hobeto zeuden, gero bi edo hiru ekintzatan soilik utzi da betegintzarraren pisu guztia. Urtebetetzearen berotasuna urtean zehar hoztu da. Gasteizko jaietan, (abuztuan) esate baterako, ez zen ezer berezirik nabaritu, eta horrez gero oso gutxi egin da; dena dela bi aipamen berezi egin behar dira: La llanada solitaria eta erakusketa historikoa.

la llanada solitaria.

Udaletxeak ordainduta eta DENOK taldeak egin zuen antzerki lana. Lana berez nahiko ona da eta jantzi, argi eta aktoreetan ez da mugarik egon. Oso muntaketa handia (20ren bat aktore bakoitzak hiruzpalau pertsonai egiten, jantzi franko, eta tresnak-argia, musika etabar-aurreratuak). Gasteiz sortu zenetik gaur arteko historia erreprezentatzen dute eta egia esanda astun samarra izan arren, jendeak gustora ikusi zuen ikuskizun hau; baina lau emanaldi egin zuten eta akabo!! Honelako muntaketa handia, hainbeste diru sartu den muntaketa, LAU EMANALDI EGITEKO (komentariorik gabe).

Erakusketa historikoa.

Gasteizen historiaz abenduan erakusketa bat ireki da. Oraindik goiz da zer nolako erantzuna izan duen jakiteko, baina espero zena baino txikiagoa da; agian eskoletako umeak joango direnean, agian orduan animatuko da piska bat. Hala ta guztiz nahiz eta jende gutxi joan oso erakusketak interesgarria da eta merezi du ikusteak.

SAKONDU GABE

Ekintza gehienak egin behar zelako edo ta zerbait egi-teagatik egin dira. Urtean zehar gasteiztarrok mila aukera izan dugu, mota gehienetako ekintzak genituen baina oso gutxi dira benetan jendearengana iritsi direnak, ez dira sakondu benetan; topaketak jakintsuentzat izan dira, eta herri mailan egindako ikuskizun guztiek ez dute sentimendu berezia lortu herritarren baitan. Azkenean ez genekien pinuak bonbalez josirik ikusterakoan edo gabonak edo 800 urte horiek ospatzen ziren.

Urtea pasa da, ospakizuna dirudienez ere bai; eta orain betiko galderak, zer lortu da?, zerbaiterako balio izan al du? Konturatu al gara gasteiztarrok urte hau amaitu dela?

X.E.

EUSKAL HERRIAN ARGIAK JARRAI DEZAN HARPIDEDUN BAKOITZAK BESTE BAT EGIN BEHAR DU

Asko eskatzea dela? Agian.

Baina ARGIA egiten den bezala egitea ere asko eskatzea da. Euskal kultura eta euskal prentsa bultzatzea asko eskatzea da. Ez da ordea berriketan iharduteko ordua. EKITEKO ORDUA DA.

Euskaldun guztiek dakite ARGIA beharrezkoa dela. Baina hori dioten guztiak ez dira harpidedun.

ZER EGIN

Erraza: ARGIA zabaltzeko, eta salbatzeko, eratzen ari garen kanpaina parte hartu.

Herri bakoitzean harpidedun eta euskaltzaleen artean egingo da kanpaina:

ARGIAren zenbat harpidedun hainbeste berri egiteko.

Ez da lan zaila izango: zer egin litekeen eta nola, materialea... erraztasun guztiak guk jarriko dizkizugu.

Bilerak, kaleko mahaiak, Udalei aurkezteko mozioak... Hori dena egin behar da.

ZURE TTANTTA BEHARREZKOA

Zure herrian ere norbaitek egin beharko du kanpaina.

Norbait ari al da? Egin ezazu berarekin lana.

Oraindik ez al da inor ari? Dei ezazu ARGIAra. Zer eta nola egin mintzatuko gara.

Goizetik deituz geroz: (943) 28 33 99 da gure telefonoa eta arratsalde: (943) 42 52 13

Eta astero ARGIA egiten, informazio lanean, etab., laguntzeko prest bazara hori ere ager iezaguzu.

INOIZ BAINO GEHIAGO, ARGIAK

ZURE LAGUNTZA BEHAR DU

HOLLYWOOD-en BARRENA

Eskuen eta oinen aztarnak.

Los Angeles mugagabe honetara heltzean, aitor dut, eta lagundu ninduen Andolin Eguzkitza ere lekuko, Hollywood-era abiatu nintzen. Non ez?

Etorri aurretik, jakina, Hollywood famatu hori bertan edo urruti ote zegoenez ere ez nekien. «Han nonbait», esan nezakeen, irakurle askok esan lezakeen bezala.

Eta hor dago, gaur Antigua Donostian edo Santutxu Bilbon dauden bezala: hiri nagusiko auzo bihurturik. Lehenengo mendi kaxkoetako bati deritzo «Hollywood». Letra handitan ere irakur daiteke Los Angeles-ko kaleetatik, halako muno batetan. Eta «Griffith-Park» delakoa-ren gailurrean, hain zuzen, «Hollywood-Observatory» ezaguna dago, Donostian dugun Igel-do-koaren kide. (Nahiz handiagoa, jakina, planetario batez hornitua; baita herriak bere buruz erabil dezakeen teleskopiaz gain).

Nik, ordea, ez nuen Parkea bilatzen, ezta Observatorioa ere. Nik, beste edonork bezala, hainbestetan amets eragin digun zine-hiriburua bilatzen nuen; munduak ezagutu duen «amets-lantegirik handiena», maiz esan ohi denez.

Amets-mundu hori, ordea, suntsitu egin da Hollywood-en. Artistarik famatuenean Malibu-n dituzte gaur beren egoitzak (itsas-ertzean, beraz, Los Angeles-erditik 40 bat kilometrotara); edo-ta, hurbilenik bizi direnek, Beverly-Hills-en, Sunset Bulebarreko Mendebaldean eta Bel-Air-eko munoetan.

Eta Hollywood-en zer, beraz?

Gu guztiok liluratzen gintuen mundu hartaz, ezer gutxi. Ilunduz gero, fama txarrik ere ez du eskas «Today, you'll find more pampus and pros-

titutes than stars», irakur daiteke Frommers-en gidaliburu famatuan...

Eta Txinatar Antzokia («Chinese Teater») eta inguruko «Walk of Fame» delakoa (Hollywood-Bulebarraren parterik interesgarriena) han ez baleude, 30, eta 40, eta ondoko urteetako Hollywood hura, erabat itzalia dela pentsatzeko eskubidea genuke.

Badaude, ordea, Lurdes-en Amabirjina, edo Niagara-Falls-en bertako urjauziak bezala, Hollywood-i bere loria eman zioten artistak salgai bakartzat daukaten ehun dendak; baita Pasealekua eta Gauman-en Teatroa.

Hots, oso harrigarria da artista-mito horiek, **hemen ere**, nor diren ikustea. Orain dela hilabete batzu Donostian «Casablanca» eman zutenean, nahiz ikusle asko eta asko zeharo hunkiturik egon, hori aitortzea «gaizki» hartzen zela errepertatu nuen. Donostiar jendea, askotan, lotsatu egiten zen filma hunkigarria dela aitortzeko. Bada, mutilak! Hollywood-Bulebarreko dendetan (eta dendariak ez dira sendimenduaz elikatzen!), gehien agertzen den artista-bikotea, **gaur**, 1981an beraz, «Casablanca»ko Hunphrey Bogart eta Ingrid Bergman dira. Hauxe da egia!

Besterik nor? Halako estatistika apur bat egin ondoren, artista hauek aipatuko nituzke, eta ilara honetan: Charles Chaplin, Marilyn Monroe, Clark Gable, James Dean, eta Marx Brothers. Horra hor, fotoen salmenta seinale izan daitekeen neurrian, nor dagoen hemen mito, eta nor ez. Harrigarria da, honi buruz, «Casablanca» ren ondoren, fotoen maiztasunari begiratuta, «Lo que el viento se llevó» aurkitzea... Badago horretan guztian zer pentsaturik. Zer zuten filma horiek? Zer ikutzen zuten gudan? Zein bar-

Hollywood-eko Txinatar Antzokia.

ne-ametsi dagozkio, urteetan barrena horren zinki iltzaturik egoteko? Artista horiek, bestalde, ez dira gaurkoak... Zer gertatu zaio zineari? Ni naizen arloteak ez daki; baina agian bestek zerbait azal lezake. Telebistak ziznez ordaindu al du «amets-lantegi» hura?

Gu baino gazteago direnek, jakina, ez lukete hori guztia guk bezala sendituko. Gure gazte-denboretan, eta negu-arratsalde euritsuetan, «Miramar» edo «Bellas Artes»era joateak, du-darik gabe, besterik adierazten zuen. Ia-ia dena debekaturik zegoen urte hits haietan, telebistarik ere ez zegoen urte haietan, zinea zen zirrikitu bakarra; «Mundua» ezagutzeko eta «amets» egiteko genuen ateka bakarra. Badakit. Ez da gauza bera. Eta amets ez hornitutako Hollywood hura, geuk sortu genuen hein batean; eta gurekin suntzituko da:

Garai hartako tituluak eta artistak, dena dela, **hemen ere** gainditu ezinak bide dira. Horra hor harrigarriena.

Baina «The Walk of Fame» delakoan barrena, harlosetako izarretan idatzirik, aurkitzen diren izenak gogoraztea izan daiteke harrigarriago. Behin hola guztiz modan egondako jendea, erabat ahaztuta agertzen zaigu; eta jadanik arrastorik utzi gabe joan bide zirenek, astinduegiten gaituzte: Gloria Swanson, Stan Laurel, Nelson Eddy, André Kostellanetz, Franchot Tone, Ricardo Montalbán... Eta beste mila. Nor oroitzen gaur haietaz? Monasterio zaharrek baino gehiago pentsarazten du Hollywood-Bulebarrak...

Baina hunkigarriena, agian, beti bisitari isilez bete, «Chinese Theater»ko aurrekaldea da. Urteetan barrena, harlosa bana eskaini zaie artistarik sonatuenei; eta hauek, nork bere txandan, esku-ahurren eta zapaten aztarnak utzi dituzte zimentuan betirako; beren eskuzko hitz labur batzu eta sinadura erantsiz. Nola uka batzuek eragiten duten zirrara? Mickey Rooney (1938), Norma Shearer (1927), Richard Widmark (1949), Clark Gable (1937)... Eta, ia patioaren erdian, gaurko gazteek ezagutzen ez duten Shirley Temple neskati la famatua (1935): «Love to you all» (= maitasuna zuei guztioi). Eta beste

«Walk of Fame» (Entzutearen-pasealekua)

mila. Eta ikusleak isilik gelditzen dira, luzaz, lurrera begira; nor bere amets-eragilearen bilaketa izkutuan... Greta Garbo ez dut aipatu; baina handienen artean jarri behar dela esango nuke.

Gehienak hilak: Clark Gable, Charles Chaplin, Marilyn Monroe, Robert Taylor, eta beste mila.

Denak ez. Egun ahentantxe agertu dira, esate baterako, Los Angeles-ko prentsan, Esther Williams eta Gregory Peck... Berak dira, izan, bai; baina... ez dira berak! Urten joana ez baita menturaz beste inon mingarriago, California oparo eta Hollywood ditzirante honetan baino.

Zinea ez da amaitu, eta zineari dagokion mitoiturria ez da agortu. «Endlen love» (amairik gabeko maitasuna), eta honen bi pertsonaia nagusiak (Dina Ross eta Lionel Richie) hor daude, pareta guztietan iragarriak. Biharko mitogintza ez da gelditu, noski.

Baina petrolioaren mendea berriz gertatuko ez den bezala, Lacq bukatu zen bezala, Hollywood dirdaitu hura ere betirako joan dela dirudi.

Eta hau, amets-iturri hartan uste baino gehiago edan genuenontzat, mingarri gertatzen da.

TXILLARDEGI

STULTIFERA NAVIS

LITERATUR ALDIZKARIA

Euskal Herriko Unibertsitatean euskal filologia sortu zenetik hona, Gasteizko Fakultateaz ari gara, ez Jesuiten euskal filologiaz, hauek ez bait dira Euskal Unibertsitatean sartzen, lau urte pasa dira dagoeneko.

Iazko ikasturtean literatura tailer bat sortu zela esan digute, Gasteizko literatura zale hauek. Tailer honetan liburuak komentatzen omen dituzte, hala hola beraien beren gela izkutueta eginiko poema, ipuin eta abarrak...

Gasteizen denez gero tailer hau eta nahiz eta Gasteizko euskal filologikoei parte hartu badago tartean euskalduna ez den zenbait jende. Hau aberasgarria da maila batetan, ematen bait du bakoitzak bere hizkuntzan duen gaitasunaren elkarrekiko ezagutza. Honegatik baita ere, sortzen da justu beste arazo bat, nola egin tailerrean, euskaraz ala erdaraz? Bietarako itzuzpenak eginaz? Aldizkarian bi hizkuntzak agertzen zaizkigu nahiko orekatsua kantitate aldetik begiratzeko badugu.

Tartean ditugu beste ezezagun izenen tartean Blanco Aginaga, lan haundia egin duena tailer honetan, Ibon Sarasola, noizean behin agertu izan dena, Xabier Etxaniz euskaltzale fina, Itziar Laka, eta abar...

Stultifera Navis (eroak daramatzen ontzia?), oso medio urriz egin datorkigu, Offset-en ateratako folioak, eskuz gratututa, eta

aurkezpenean dioten bezala, azkena izateko arriskuz. Ez digute ez alperrik esan inondik ere ez dutela subentziorik jaso, 650 ale jaso dituztela eta hamabost durotan saltzea behartuak daudela.

Euskal Herrian, honen aurretik dauden aldizkari literario gehienak bezala, Stultifera Navis-en ipuinak, poemak, komikiak, eta liburu, fitxak, edo liburu aipamenak agertzen zaizkigu.

Ez gara hasiko maila onekoak ala txarrekoak diren ala ez epaitzen ez bait dugu alde batetik geure burua aproposena aurkitzen eginkizun horretarako eta bestetik horrelako aldizkariak lehenbizikoz gehien behar dutena animoak eta laguntzak direlako.

Ikusten dugunez lan dinamika bat dago aldizkari honen azpian, hau da ez dutela beste batzu bezala beren gauzak argitaratuak ikusteko sortu aldizkari fantasma hau. Hauek lan egin dute aurretik eta lan honen frutu izango litzateke aldizkari, edo ahalden-kari hau.

Badirudi euskal kulturaren edo hobe euskal literaturaren dagoen zentralismo Donostiarraren edo donostiarrari ziria sartzen hasiko zaizkiola Gasteizko zentralismoaren sorturiko filologia fakultate horretako literatur umetxo hauek. Hala bada zerbait piztuko delakoan gaude Euskal literatur mundu ximel honetan, eta ez bada kalabazarena...

I.U.

STULTIFERA NAVIS

REVISTA D LITERATURA
LITERATUR ALDIZKARIA

Nº 1

IKASTOLAKUMEEK BADUTE NON IRAKURRI

Duela hiru bat urte, ikastoletako umeentzako literatura basamortu bat zen. Ezer gutxi zegoen balioudun. Gaurko egunean, eta bat bateko eztanda baten ondorioz, merkatua era honetako liburuez gainezka dago. Gero eta gutxiago erabil daiteke aitzaki bezala haurrentzako libururik eza. Bai, dagoeneko badago non irakurri eta —gauzarik inportanteena— baita non aukeratu ere.

Boom horren nondik norakoaz mintzatzearen, bere eragile izan diren argitaletxeetara jo dugu, hau da, ELKAR, HORDAGO eta EREINA, edo hobe esanda beren ordezkaritza hitzegin diguten arduradunengana. Ondokoak izan dira jolaskideak: Anjel Lertxundi, EREINen izenean; Jexux Zabaleta, HORDAGOren izenean; eta Imanol Tapia eta Joxan Ormazabal azkenik, ELKAREN izenean. Emaiegun hitza beraz, eta irakur ditza-gun geureak ere.

Hutsune bat bete nahiean

Argitaletxe guztiak horretan bat etorri zaizkigu. Haurren-

tzat nahiz gaztetxoentzat zegoen liburu urritasunak nonbait bultzatu zituen editoreak politika horretara. «Guri ikas-

toletako irakasleek berek eskatu ziguten honelako liburuak publikatzen hastea —dio Imanol Tapiak—, beraiek etorri zitzaizkigun proiektu batekin, eta guk ideia osatu eta aurrera eramandu». Honetan denok ados daude. «Gaztetxoentzat, adibidez, derrigorrezkoa da ehun liburutako biblioteca minimo bat osatzea. Lehen ez zegoen batere; orain bederen 60ren bat badira argitaraturik», dio Jexux Zabaletak oraingoan.

Dena den, eta denboraren isuriz, badirudi haseran hutsune bat betetzeko asmo soilazena, politika zabal eta sendo bilakatu dela. Ondorio hori atera daiteke kontutan hartzen badugu literatura honek argitaletxeon produkzioan duen inportantzia kuantitatiboa: ELKAR, %80; EREIN, %75; eta HORDAGO %50. Hau da, Euskal Herriko argitaletxerik handienek haur eta gaztetxoentzako literaturari dedikatzen diote atentziorik handiena.

Pentsa daiteke, beraz, literatura moeta hau errentablea suertatu behar duela derrigorrez... ezetz diote halere argitaletxeok.

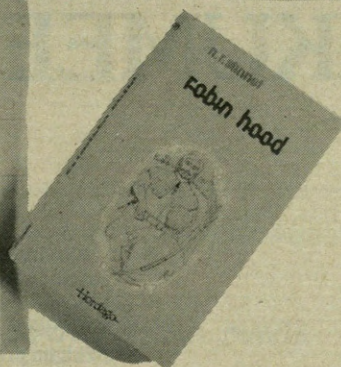
Batzutan benefiziorik ateratzen bide dute baina txikia, eta

bestetan galtzen duten diruari kontra egiteko erabili behar.

Itzulpenen auzian bueltaka

Honelako literatur produkzio bat aurrera eramateko orduan, problema dezente planteiatzen da. «Honelako literatura sortzerakoan, zoritxarrez, jenderik ez dagoela garbi dago. Beraz, itzulpenetara jo beharra dago nahitanahiez, nahiz eta azken hau problematikoagoa izan», zioen Joxan Ormazabalak. «Irakasleak ez dira animatzen, ez dira ausartzen haur literatura idaztera, eta oso zaila gertatzen da sorkuntz lanik arkitzea», gaineratzen zuen Tapiak. Itzulpenak oso problema mordo handia dakar. Ea jo behar den horretara; eta jotzekotan, nola, etabar.

«Geronek, EREINGOOK, oso fede gutxi dugu itzulpenekin, guk orijinalak soilik bultzatzen ditugu. Itzulpenen bat argitaratzekotan, oso libreki egokitua behar du, itzulpena baino birradaptazioa dira», esan zigun Anjel Lertxundik. HORDAGOkoek, berriaz, itzulpenaren bidetik abiatu dira argi eta garbi. Arrazoinak ere garbi adierazi zitzaizkiguten: «Hemengo jendeak ezin du sortu, abildaderik ez du, erreferentzi mundu txikia, etabar. Bera, itzulpenen bidez gauza ez den jende horrek gaitasuna bereganatzen du».

Liburu bakar batzu HORDAGOn lanaren adierazgarri gisa.

Eta honela jarraitzen du Zabaletak: «Lehen zenbakietatik hona aldaketa kualitatibo bat nabari da. Haseran itzultzaile pilo bat zegoen; orain kalitate selekzio batek aginduta gutxiago geratzen dira. Obretan ere, halako kalitate handiagotze bat gertatu da».

ELKARkoek, itzultzaile ugaritasunaren berri ematen digute: «Sortzeko oso jende gutxi ageri bada ere, itzultzeko jende pilo bat gertaratu zaigu. Azkenean jendeari ezezkoa ere eman behar izan diogu». Halere, itzulpenaren alde ageri direnak ere konforme daude itzulpena sorkuntzarako bide bat besterik ez dela.

Itxurazkoak ere inportante

«Gure erizpide nagusienetako bat ilustrazio munduari emandako garrantzia litzateke, batez ere haurren munduan jakina. Honetan ere, bertako

ilustradoreak bilatu ohi ditugu» dio berriro ere Anjel Lertxundik, «mundutxo honetan dabilzan ilustradore gehienak guk kaleratuak dira» esaldiaz borbilduz bere berbaldia.

ELKARkoek hartzen dute hitza oraingoan. «Gure asmoa beti izan da ahalik eta ondoena atera gauza guztiak, eta inola ere ahalik eta gehiena. Gure ustez, azaleko inpresioa atsegina izan dadin zaintzea oso inportantea da».

Jexux Zabaletak dioenez, HORDAGOKO TXIMISTA saila dela eta, kritikak jaso omen dituzte presentazio alde-tik, hots, zatar samarra gertatzen direla edo, «baina guk apropos aukeratu genuen tamaina, polita eta batez ere erabilgarria iruditzen zitzaigulako, ez bakarrik apalean izateko edota etxean erabiltzeko, kale-ra ateratzeko ere baizik». Dena den, eta normala denez,

guztiok ardura berezi bat azaldu dute itxurarekiko. Eta ondorioek egiaztatzen dute ardura hori. Hor daude denen bisttan.

Erabilitako euskara

Joxan Ormazabal mintzo zaigu garbiro: «Zaila da hizkuntza edade bakoitzera moldatu eta egokitzea. Guri, konkretuki, esan digute zenbait kasutan ez dugula asmatu eta egia da, baina dena dela gure ardurarik handiena jartzen dugu euskara edade bakoitzerako egokia izan dadin».

Jexux Zabaletaren belarrietara ere, hizkuntzaren zailtasunari buruzko eritziak iritsi omen dira nonbait: «Gure liburuetako euskara zailegi suertatzen dela esan digute noizbait, baina kuriosoa da beti irakasleek esaten dutela, eta ez haurrek. Irakasleei, hizkuntza arrunt eta zientifiko batetara

ohituak daudenez, zaila egiten zaie gure liburuetan ageri den hizkuntza narratiboa. Baina garbi dago haurrari bestelako hizkuntza ere eman behar zaio-lar, ez bakarrik hizkuntz zientifikoa». Euskararen zailtasuna gehiago legoke beraz irakasle- en burutan gaztetxoengan baino.

Halere, guztiok adierazi ziguten hizkuntzarekiko enpeinu etengabea, betiere maila eta egokitasuna zainduz.

Laguntzen orduan...

Nonbaitetik laguntzak jasotzearen galderari erantzun desberdinak bildu ditugu. ELKARkoek Irakasleen Elkartearen babesaren omen dute atzetik. «Gure liburuak —diote beraiek— Irakasleen Elkartearen eraginez argitaratzen dira, hau da, beraiek jarritako baldintza batzu betez gero, beren babes moralak ematen digute, baita itzultzaileentzat laguntza ekonomiko txiki bat ere. Ez da beste munduko gauza baina lagun-garri gertatzen da».

EREIngoentzat, aldiz, Eusko Jaurlaritzaren laguntza da eskertzekoa: «Guri Gobernuak emandako laguntza ekonomikoa balio handikoa zaigu, hura gabe guztiz ezina bait litzazuke aurrera jotzea». Hala eta guztiz ere, argialetxeek oro aho batez aitortzen dute jenero honen iraute posible bihurtzen dena salmenta bera dela beste edozein elementu baino. Zeren nahiz eta kostoak ikaragarri handiak izan —kolore guztiez, paper txukuna, presentazio apaina...—, tirada handi samarrek posibilitatzen dutela literatura honen bizia (kontutan hartu honelako publikapenak 3.000-10.000 ale tartean mogitzen direla).

Komiki arloan, IPURBELTZ

Komikiaren arloan IPURBELTZ hilabeterokoa ageri zaigu jaun eta jabe bakartzat. Norainoko gastuak dakartzan horrelako publikapen batek konturatzeko aski izango da esatea EREIn argialetxeak horren defizita pagatzen inbertitu behar dituela bestetatik jasotako irabaziaz. Halere, Anjel Lertxundi ez da oso kontent itxuraz IPURBELTZek duen oihartzunarekin: «problema bat sortzen da IPURBELTZe-

kin; lehen jende guztiak jotzen zuen beharrezkotzat, baina atera ondoren inork ez dio pito kasorik egiten, inor ez da arduratzen ikastoletan edo, promozio lana egiten. Atera aurretik kristorenak bota, eta atera ondoren jaramonik egin ez». Aitortu digutenez, IPURBELTZek esijitzen duen dinamika gogorak EREINen mogimendu eta indar gehienak bereganatzen ditu, bera da argitaletxe honen egiteko funtsezkoena. Eta oraindik makina bat ale gehiago kaleratzeko kemenez omen dabilta...

Hona hemen argazkian EREINek argitaratutako zenbait publikapen.

Haur txikientzat leku inportantea

Bereziki OHoko haurrentzat dedikatutako liburuek leku inportante bat daukate. Eta inportanteena: OHoko maila bakoitzaren arauera sailkatuak, formaz nahiz edukiz. Editoriale bakoitzak bere sailak ditu atal honetan, baina guztien artean ELKAR argitaletxeak aipa genitzake lehenik: APURRAK SORTA eta AXUT SAILA (eskolaurrea) eta LUMABELAR SAILA eta LAGALERA IPUINAK (OHoko haserako zikloa). Pena merezi luke ere EREINek argitaraturikoak: TXILIBITU SAILA, IPURBELTZEN ALE BEREZIAK eta TXORI SAILA (OHoko haserako zikloa); ZIRIPOT SAILA (erdiko zikloa); eta AUSKALO SAILA (goi zikloa). Bakoitzean eta media bezala zortzi bat titulu daudela kontutan hartuz, atera kontuak eta urritasunik ez dagoela konturatu da edonor. Leku faltaz ezin denak aipatu, baina edozein liburudendatan arkituko dituzue guztiak.

Gaztetzontzat ere aukera handi eta polita

OHoko goi ziklotik aurrera, HORDAGOK ateratzen

duen TXIMISTA SAILA da nagusi, kantitateari begiratzen badiogu behintzat. Bere berrogei titulurekin, ezin esan leku makalik betetzen duenik. Txaloak jo ondoren txapela kendu ere kenduko dugu. Ezin ahan-tzi ere ELKAREk ateratako SOR SAILA eta ITZUL SAILA, denetara hogeit bat liburu ipini dituela merkatuan. Alde honetatik, merkatua saturatzeko arriskutan dagoela ere esatea ez litzateke gehiegi esatea agian.

Eta etorkizunean, zer?

Planak egiterakoan denok gara ameslari, eta editoreak ez dira gutxiago jakina. Dena dela, guztion asmo bat zera da: alperrikako konpetentziarik ez sortzea elkarren artean. Nola baiteko programaziora iritsi eta lana banatu indarrak alperrik agortu ez daitezen.

«Belarriak erne eduki behar ditugu hutsuneak non diren jakiteko» esaten zigun Imanol Tapiak aholku gisa, «zein erreakzio dauden ikusiz mantoago edo azkarrago joan behar dugun jakin dezagun».

* Jexux Zabaletarentzat, bestalde, gatzetzontzat nahiz umeentzat literatura egiterakoan presente izan behar dugu beti idazlego posible baten ha-

zia ari garela landatzen. «Irakurri eta idazteko ohitura sortu, haurtzaroan egiten da. Bestalde, literatura polibaletea sortuz ere joan behar dugu, hau da, gatzetxoek ezezik helduek ere irakurriko dituzten liburuak». Baina erabilitako euskarak atentzio berezirik mereziko du Zabaletaren ustez, «ez da idatzi behar haurrek dakiten eta darabilten euskaraz, beste era narratiboago batez idatzi beharko dira liburuak. Gaur egun euskara pedagogizatze joera nabarmena dago, eta hori luzera begira kaltegarri gertatuko da. Ez gatzik, ez piperrik ez duen euskara hori baztertu beharrezkotzat jo behar da».

Baina asmoak ez dira hor bukatzen. EREIN argitaletxeak badu beste asmo berri bezain interesgarri bat, beste aldizkari berri bat sortzea: OHoko erdi ziklorako hilabete-kari bat, batez ere klaseetako materialeen osagarri bezala erabili ahal izango dena. Honen helburua, beraz, didaktikoa izango da erabat. «EREI-

Nen politika editoriala hiru puntutan mamituko da aurrerantz: lehenik, testuliburuak; bigarrenik irakurraiek osatuko luketena, eskoletako osagarri litekeena; eta azkenik, atseginaren funtzio bakarra luketenak, komikia adibidez». Zerbait aurreratzekotan, zera esan dezakegu: aldizkari berri horren izena ziurrenik «BADA BA» izango dela.

Ikuspegi motz baten eskasiak

Eta azken hau geureari buruz botako dugu. Hiru orrialdetan alor honetako produkzio guztia begiztatu nahi izatea arlotekeria inuxentetzat jotzea litzateke. Dena' dela, hortik sortutako zehaztasun falta guztiak gure gain geratzen dira, eta alde aurretik barkamenak eskatzen ditugu. Hala eta guztiz ere, hor daude liburuak liburudendaren batetara hurbiltzera ausartzen denaren zain.

J. L.

COUP DE TETE (EL CABEZAZO)

Umorea erabiliz eginda-ko kritika sozial bat. Hone-
la definitu daiteke pelikula
hau; futbol talde bat dago
jarria adibide gisa, baina
kritika beste mailetara ere
iristen da.

Sinposisa

François futbol talde ba-
tetako jokalaria da, taldeko
figura zauriturik uzten du
entrenamendu batetan, ho-
rren ondorioz bai taldetik
bai lantegitik botatzen
dute. Gero Afrika ezagu-
tzen du bere herritik irten
gabe (inmigranteekin lan
eginez, noski) eta bere he-
rritik hospa egiteko asmo-
tan dagoenean, hamaika
une txar pasa eta gero poli-
ziak atxilotzen du emaku-
me bat bortxatzea lepora-
tzen diotelarik, lekukoak
erosiak daude eta batere za-
lantzarik gabe salatzen
dute. Bi hilabete geroago,
futbol taldea oso ondo doa-
la, istripu bat du jokalarien
autobusak, handik eta he-
mendik bildu behar zauri-
tuen ordezkioak eta Fran-
çois kaleratzen dute parti-
dua jokatzeko. Honek al-
deegin eta Stephanie, bor-

txatu zuela leporatzen dio-
ten emakumea, bortxatzea
erabakitzen du, baina ezin
du. Stephanieekin hitzegin
ondoren partidua jokatzin
du eta bere bi goli esker ira-
bazten dute. Eskale preso
bat izatetik herriko heroea
izatera pasa da. Hemendik
aurreraz oso egoera farrega-
rria gertatzen da eta men-
deka hartzen du aurretik
egin dioten guztiagatik.

Kritika soziala

Botereak herria lasaitu
eta alaitu nahi du, futbol
taldea promozionatu, bul-
tzatu egiten du; prezioa

bost axola. Futbol taldea-
ren presidentea kasualitatez
lantegiaren jabea da; zuzen-
daritza taldekoak herriko
inportanteenak, partidua
irabazi ondoren alkateak
François agurtuko du, he-
rriko ostatu dotorenean
gela txukunena eskainiko
diote... François bi gol sar-
tuz herriko jabea bihurtu
da, bere aginteak ez du mu-
garik eta partidua bukatuta
kartzelara doanean (berak
eskatua) kaleratu behar
dute indarrez, kartzelak
tente iraun dezan; Fran-
çois-i jo egin zion poliziak,
orain ederra jaso beharko
du, zuzendaritza taldekoak
izugarritzko galerak izango
dituzte (François-en meha-
txu bategatik) etabar.

Stephanie-k dioenean ba-
dakiela nor den benetako
bortxatzailea, lekukoak
erosiak zeudela, ea, Fran-
çois-ek zera eskatuko dio,
ez esateko, ez kartzelaratzeko;
baizik eta berari uzteko
sei egunetan.

Eta honela famak ema-
ten dion botereagatik nahi
duena egin dezake; ezer
egin gabe mendeka hartzen
du. Sei egunetan boterea es-
kale, arlote, preso baten es-
kutan dago; gobernatzaileak
gobernatuak dira; «al-
proja» hori herriko jaun eta
jabe egin behar dute jaun-
txoek.

Umorea

Txisterik gabeko gertae-
ra komikoa da, txisterik ga-
beko pelikula farregarria;
egoera bera baita farrega-
rria.

Farre egiteko, gizarte-
ren faltsukeriaz farre egite-
ko egindako pelikula. Na-
rradorea François bera iza-
teak, horrek ere giro bere-
zia, kutsu berezia ematen
dio pelikulari; hasi hasieran
berak bait dio: «Nork espe-
ro luke...».

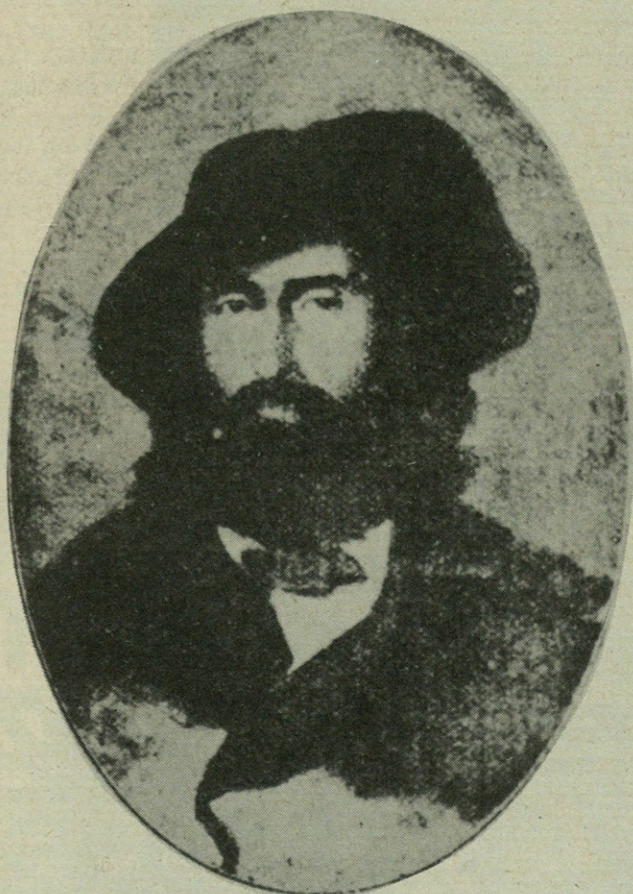
Fitxa teknikoa:

Zuzendaria Jean-Jacques
Annaud; 1944an jaioa. 20
urterekin hasten da filme
laburrak eta publizitateare-
kin, 1976an bere lehen peli-
kula: LA VICTOIRE EN
CHANTAN; bigarrena
hau da (COUP DE TETE)
eta iaz, 1981ean egin zuen
azkena: FUEGO.

COUP DE TETE peliku-
laren ideia Alain Godard-
ena izan zen, eta Francis
Veber-ek eta Jean-Jacques
Annaud-ek idatzia.

Xabier E.

OHIZKO BAINAN

IPARRAGIRRE
«ZURE OROIZ» izeneko albuma da gure oraingoaren aztergai. Eta diska bi hauek entzun aurretik, kar-toizko kaxa dotore kolore-duna ireki eta barnean diskekin batera dakarren koa-

dernoa edo kaiera irakur-tzeari ekin diogu. Kanpotik oso ongi presentaturik ba-dago, barnekoa ere bikaina da, argazki muntaia —EUS-KAL IDAZLEAK GAUR J.M. Torrealdairenaren antzekoak— testoak e.a. Zenbait kantaren testoetan,

konposaketaren hutsak daude baina badirudi eus-kal testoetan hau ezinbeste-koa dugula.

«Gaurko antologia hau eta laister argitara emango den obra idatziak, Iparragi-rren lana formalki aztertu eta ikasten irakatsiko al digu», dio Luis Iriondo zu-zendariak. Koadernoaren beste atal batetan ere hone-la dio: «*Horrelaxe, helburu estetiko, soziologiko eta po-litko guztiz desberdinak di-tuzte artistak elkar-lan eder batetarako prestatu ziren*». Egia esan, helburua hori bazen eta ez dugu jartzen zalantzan lortu dela esan behar. Baina album hau formaz, hau da kanpotik aztertuta —presentazioa, barneko informazioa, pre-zioa, e.a.— lorpen handia bada, diska biak entzun eta ezin esan horrelakorik. Be-harbada, helburua onar-tzean datza gure arazoa, ez bait zaigu batere erraza zu-zendariak helburutzat jo-tzen duena besterik gabe onartzea.

Bistan da, agerian dago oso gestio egokiaz egina dela delako albuma, Urre-txoko Udalak, Eusko Jaur-laritzak —Kultur Kontseila-ritzak—, etabarrek, babestu bait dute Luis Iriondoren iniziatiba hau, Xoxoa dis-katxean gauzatu delarik. Bestalde, guzti hori gauza-tzea —eta ez grabapena soi-lik ez da lorpen makala gaurko egunean, baina Azkoitiko Iriondok badu horretan esperientziarik. Besterik da diskak entzun-da hartu dugun inpresioa, hirurogeitako hamarkadan egindakoak bait dirudite.

KORTSETEA

Zenbait momentutan eta orkestazioari dagokionez, Patxi Andionek Iparragi-rren kantekin grabaturi-koa dirudi, nahiz eta armo-nia desberdinez hornitua

izan oraingo hau, egituraz berdintsua bait da. Badu erritmoa, hotsa, eta armo-niaren planteaketaz kidea-sunik, estali ezin den kidea-tasuna.

Horrelako lan bat plane-tatzen delarik, bi erizpide nagusiren artean mugitzen da egilea, eta bat aukeratu beharrean arkitzen da. Ar-tista libre uzten da bere in-terpretazio estetiko a egin dezan, edota norbaitek in-terpretazio estetiko orokor batez, artista desberdin ho-rien ahotsak lortu eta koor-dinatzen saiatzen da. Artis-tari gai bat eman, eta bere interpretazio sugjetiboa grabatzen zaio, edota aho-tsa bakarrik jartzean datza bere lana. Hori soilik, zeren beste guztia aldeztu aurretik egin dago, salbuespenak badira ere. Azkenik, estan-darizazio honekin inor gu-txi ateratzen da garaile.

Bai, Oskorriren kasua besterik gertatu da, eta erresultatua ere hor dago, bestelakoa da.

Bigarren erizpide hone-tan oinarritu da zuzendaria eta ezin da kantaz kanta, kantariz kantari aztertu al-buma, kantariak kortsete baten barnean arkitzen di-rela kontutan hartu gabe. Besterik da kortsetea nola-koa den aztertzea. Dena den, kontserba lata baten barruan mogitzen dira kan-tariak eta hau da hain zu-zen albumaren edukia era-bat mugatzen duena. Me-nestra bai, baina kontser-ban. Lehen kantari desber-dinez egindako lanaren al-dekoak ez ginenez, oraingo honetan, berdin. **Antinuk-lear topaketak, Bai euskara-ri, Korrika, Etxahun...** De-nek badute elkarren antza, entzutekoak baino, ikusi eta irakurtzekoak direla ba-tetatik, eta armarioko apa-lean edukitzekoak bestetik. Oroigarriak.

XALBARDIN

TROIARRAK: txikiaren handi nahia.

TELOIA JASO AURRE-
TIK

Antzerki klasikoaren antzeste unean, kontutan hartu behar den gauzetariko bat, antzerki obra, klasikoek idatzi bezala edo gaurkotze edo berriketa zenbaitez antzestua izan den, da. Halaber honako obra baten kritika egiterakoan.

Zergatik? Ba Euripide-
sen «Las Troyanas»tik kanpo dauden bi eszena agertzen zaizkigulako «Troiarak» delakoan (azken biak, gudariena eta Taltibiorena), esate baterako. Edo obraren egokituran (Oscar Saenz-ena) edo itzulpenean (I. Begiriztainena) tranpak egon daitezkeelako.

Zera esan nahi dugu, egokitura beti interpretazioa izango dela, gauza subjektiboa. «Las Troyanas» egokitu duenari irudituzai Euripidesez gerla-
ren kontrako obra bat egin zuela horrekin eta horrelaxe justifikatuko lituzke bere «ikuttu pertsonalak», azken bi eszenak, eszena merke eta pansfletoen mailakoak.

Horrelaxe dio Esteban Polls zuzendariak erreparto-banaketa txartelak dakarren sarreran: «Y es que hay que concienciar al ser humano de la absurda inutilidad de las matanzas colectivas que nos están asolando. (...) Y es que hay que vigilar estrechamente a ese loco, que con los pretextos más fútiles, por las ambiciones más rastreras, por las megalomanías más

TROIARRAK EURIPIDES

ANTZERTI

delirantes y nimias, rasga, rompe, aniquila, masacra a sus semejantes, en una carrera hacia su inevitable destrucción».

«... Nadie puede justificar por ningún motivo la fuerza de las armas contra sus semejantes».

«... Luego, si esta vida, si esta paz, si esta libertad no la hacemos posible nosotros, todos seremos culpables y día vendrá, como dice el griego Taltibios en el final de la obra:

«BAI, EGUNEN BATETZ, GUZTIOK LEERTUKO GERA».

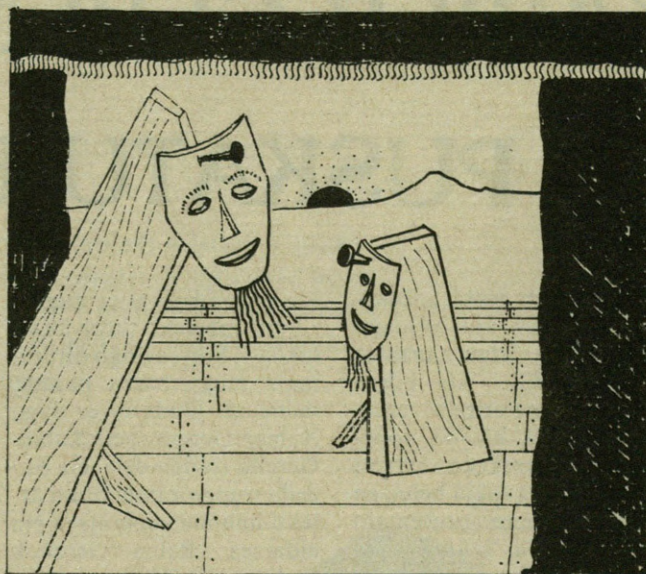
Bainan hori, Polls jaun-a, ez dio Euripidesen Taltibiok, Taltibio greziarrak, zuenak baino, Eusko Jaur-laritzaren ANTZERTIKO Taltibiok! Horregatik antxe genioen lehen egokitu-ra interpretazioa zela. Areago diogu orain, azke-neko horien justifikazio izan nahi duten bi eszenak asmatuak dira, justu sartu nahi diguten publizitatea sartzeko.

Euripidesen «Las Troyanas» «un alegato a pleno pulmón contra la guerra» baldin bada, eman dezatela bere berean, jendea ez da tontoa, eta ton-toa bada ez dago horrela engainatzeko arrazoirik.

TELOIA JASO ONDO-REN

Antzerki klasikoan tes-toa, montaia eta antzes-leak izango ditugu azter-gai, «Troiarrek» en ere bai.

Ez gara gu Euripidesen testoa aztertzen hasiko, bere estiloa e.a. Gure esku dagoena euskarara eginiko itzulpenari buruzko zen-bait eritzi orokor ematea da, ez bait dugu testoa era-bili ahal izan, eta gure tes-to bakarra Antzokian «en-tzundakoa» besterik ez da.

Gure ustetan lan handia eta ona egin du I. Begiriz-tainek obra honen euska-ratzean. Ondo egokitu ditu perpausaldiak eta hitz-an-danak, deklamaterakoan inondik ere ez zedin arazo-rik sor. Halaz ere baditugu bizpahiru puntu zeinetan bere itzulpenaz ez gauden batere ados.

Bata da Gipuzkeraren erabiltzea. Zer esan nahi du honek: «Troiarrek» ba-karrik Gipuzkoan antzes-tuko dela? Ez dugu uste. Bizkaieraz beste moldake-taren bat egingo dela? Ez dugu hau ere uste. Arazoa ez da konpontzen «era-man» eta «eroan» tarteka-tuz. Euskal Herri guztira-ko izango den edozein ekintzak euskara batuan beharko du. Bada garaia Jaur-laritzapean egiten di-ren gauzetan oinarritzko erizpide batzu ezartzeko.

Bigarrena da erizpide linguistiko baten falta. Au-rreko puntuan aipaturiko erizpide falta kultur politi-ka baten faltarena izanen litzateke. Obran, erizpide falta hori linguistika ar-loan nabaritzen da. Batzu-tan «zan», bestetan «zen», hala gipuzkera nola biz-kaiera edo batua.

Hirugarrena da itzulpe-naren joera garbizalea. Garbizaleegia, garbizale-keria bihurtu da. Antzes-leek diotena ulerkaitza gertatzen da zenbait kasu-tan, eta ez bakarrik batzuk eskas samar deklamatzan dutelako, baizik eta ezina delako batek edo bik as-matutako hitzak ulertzea. Nor konturatzen da «asta-makila» entzutean, astaza-kila entzuten ez badu, hori «lanza» izan daitekeenik? Nor «babeski» entzutean «escudo» batetaz akorda-tu?

Montaia ez dugu gauza askorik esateko: handiki montatua izan zen. An-tzesleku hondoan marraz-ki erraldoia, alboan do-rrrea, bestean itsasontzia, zurubiak eta Hecubaren eserlekua. Argiak eta ho-tsak sinpleki bainan ongi.

Antzesleak epaitzeko ordua iritsi zaigu. Guda-riek, ez greziarrek, ez yan-kiek, ez zuten paper handi-rik jokatzeko, berena bete eta kitto. Ondo, besterik ez. Koroak, troiar emaku-meen batzak, obra honeta-ko gorespen handienak merezi ditu gure ustez. Oso ondo bete zuten beren lana. Taltibios greziar gu-

dalburuak ez zuen lortu euskara ondo deklama-tzea. Ateneak ere ez. Me-nelao trabatu egiten zen, Poseidon mantsoegi zi-hoan. Helenaren pertso-naia hieratikoa, harriz-koa ez bada ere, baditu beste alderdi batzu, eta ho-rietan failatu zen. Andro-maca eta Casandra hobeki aritu ziren, bainan halere ez zuten beren pertsonaien neurria eman. Dena jarri behar da pertsonaiaren-gan. Casandrak, adibidez, errekurtsio berberak erabil-tzen zituen denbora guz-tian (igo, jaitsi, ahotsa al-txa eta azeleratu), bere pa-perak posibilitate ederrak eskaintzen zituen, ez ziren guztiak aprobetxatuak izan. Hecuba, Troiako erreginaren aurrean berriz txapela kendu eta belau-nak zolari lotzen dizkiogu. Bera izan zen obraren ha-ria eta zutabea. Onena, al-deraketarik posible bada behintzat.

Norbaitek igual dio guz-tia gustoen arauerakoa izaten dela, eta seguruasko arrazoa izango du. Goa-zen beste puntu batetara beaz.

TELOIA JAITSI ONDO-REN

Komentarioak eta buru-tapenak. «Hau gustatu zait», «beste hau ez», «az-ken bi eszenak», e.a. Zen-bat diru gastatu ote dute honen montaian? Pena merezi izan ote du? Honela zuzpertuko al da euskal antzerkia?

Gu geu ezezkotan gau-de. Hau ordea antzerki po-litikaren kritikan sartzea izango litzateke eta horre-tarako izango dugu oka-siorik hurrengo batetan beste zertxobait idazteko.

IÑAKI URIA
JOSU LANDA

XABIER GEREÑOREN PUSKATU EZINAK

Beste nobela bat argitaratu du Xabier Gereño idazle emankorrek, eta kaleratze hau dela eta, zenbait burutapen jaurtikiko ditugu lumaren bidez. Segitu aurretik esan dezagun gaizkion nobelaren izenburua «Faro madarikatua» dela.

Liburu honi buruz mintzo, soil-soilik egilea bera entzun dugu —ohitura guztiz insanoa bestalde—, eta bere hitzei jarraikiz nobela hau izan daiteke agian bere produkzioan literatura «helduari» egindako lehen emaitza. Aurrekoak, beraz, euskaldunberriei edo euskaldungaiei dedikatutako

azpiliteratura izaki, azkenean hau literatura serioago batetarako lehen urratsa zatekeen. Gu —eta bihoa aurretik gure eritzia— ezezkotan gaude, hau da, nobela hau aurrekoen lekuan kokatuz bere tokia betetzen duela, baina pretentsio handiagorik izatekotan, motz gelditzen dela, oso eskas.

Eta norbaitek pentsa dezake Gereño dagoeneko

idazle madarikatua dugula —bere nobelako faroa bezalakoa—, hots, ezingo dituela inoiz muga batzu pasatu, baina ez. Dударik ez dago Xabier Gereño beti Xabier Gereño izango dela, eta oso zaila izango zaiola orain arteko imajina superatzea eta aldatzea. Baina Gereñok baditu abantaila batzu, inongo asmorik aurrera eramaten lagunduko dutenak. Bata, eta inportantea beharbada, lanerako kapazitatea litzateke: Gereño gai da —herri honetan inor gutxi bezala— makinaren aurrean jarri eta ekinaren ekinez nobela bat burutzeko. Gutxi agertu dute gaitasun hori, eta hori funtsezkoa da, ez dago dudarik.

Baina badira beste muga batzu, Gereñok nobela heldu bat idazteko gaitasun beharko dituenak —neke handiz ziurren—. Alde bateatik, hizkuntza dago, euskara. Izugarri bait da zer nolako euskara enkorsetatua erabiltzen duen Gereñok, mogiezinezko sintasia, laborategi kutsuzko hizkera, etabar. «Faro madarikatua» irakurtzerakoan, euskara ikasteko edozein metodoren irakurgai bat ari garela irakurtzen ematen du; hiztegia ere halakoa.

Garbi dago hizkera narratiborik lortu nahi bada, sintasi eta hizkera akademikoa puskatu egin behar dela. Nola eta zein elementuz puskatzea... horretan dago koska baina hori egin arte, bap.

Bestaldetik, argumentoa legoke, nobelaren trama bera. Gereñoren ustez, komentatzen ari garen nobelarena aurrekoena baino askoz helduagoa litzateke. Guk, egia esan, oso eskasa arkitu dugu. Batzutan topikoak nabriegiak dira, nobelaren haria sinple ezezik, injenuo samarra ere gertatzen da batzutan. Ez da aski sexu eszena batzu sartzea, gaiaren aldetik heldutasun bat emateko. Gereñoren nobelan argumentoak daraman bilakaerak ez du sorpresarik ematen, inoiz ez du irakurlea elementu berri baten aurrean ipintzen, eta beraz, astuna da oso irakurtzeko. Pertsonaien deskripzio eskemati-koek eboluzio psikologikoak ez agertzearen arrazoiak emango balitu bezala. Orrialdeak irakurtzean, beste edade batetarako idatziak egotearen sensazioa jaso dugu maiz.

Hauek lirateke, beraz, nobela honetan arkitu ditugun zenbait akats, egileak desiratu bezainbat izatera iristea eragozten dutenak argi eta garbi. Lotuegia ikusten dugu, ondorioz, nobela hau aurreko produkzioarekin. Baina lehen esandakoetara itzuli nahi dugu: Gereñok literatura heldu bat egiteko asmoa hartzen badu, inork ez bezalako aldeak ditu zerbait ona eta handia egitearren. Baina baita kontrako elementuak ere noski, eta horretan dauka borrokatu beharra.

JOSU LANDA

FARO MADARIKATUA

BERTSOAK

Urtarrilaren 24an egin zitzaion omenaldia, urtero beteaz joan ohi den usarioari jarraiki, JON MUGARTEGI berriatuarrari.

Egun gozoa Anoetako pilotalekua gainezten zuten bertsozaleentzat.

Han kantari pasa ziren bertsolari guztiek kantatutakoen artean, birenak aukeratu ditugu aste honetarako. Balentin Enbeitak omenduari egin zion eskaintza eta Lopategik «Borroka» gaiari jarriak.

Datorren astean gehiago.

BALENTIN ENBEITAREN AGURRA

Gaur Anoetan omentzen degu
Berriatuko txoria
Euskal Herrian ezaguna dan
Txoria hain kantaria
Euskera (i) eta Euskal ohituren
maitale txalogarria
bildurrik gabe egien alde
emon dabena arpegia
izatez apal egintzaz haundi
gizonez bertsolaria
herriak ere baki emoten
merezi daunai saria
eta sinistu Jon Mugartegi
zugaz dagola herria.

LOPATEGI

GAIA: BURRUKA

Gezurrezkoa gertatu baitzen
demokraziaren hitza
oraindik ere burrukan eta
odol jarioz dabilta
ez genezake inoiz onartu
besten mendeko bizitza
non ote degu gure neurriko
askatasunaren giltza.

Langileriak ez ditu izan
aurten gabon hain gozoak
zenbait gudarik nahi eta ezin
besarkatu gurasoak
desterratuak konfinaturik
torturapean presoak
horra zergatik ditugun goian
ukabil eta besoak.

Gure burruka armatu horrek
nonnahi zabaldu du fama
baina Euskadik kultura aldetik
beste gerra bat derama
euskera ere hil nahi bait dute
gure oinarri ta ama
lur sakratu hau salbatzekotan
jaso behar degun arma.

IRRASAIO MIRESGARRIAK

Elizara sartzerakoan ezkerreko eskua dardarka nabari du; duela hamar bat urte ez dela horrelako leku batetara ailegatzen eta astakeriaren bat egiteko beldurrez da. Amorratio bizian dago: bera herriko ateorik gogorrena izanik, eliza batetan! Ez zitzaion ba ordu egokian bere anaia apaizari hiltzea.

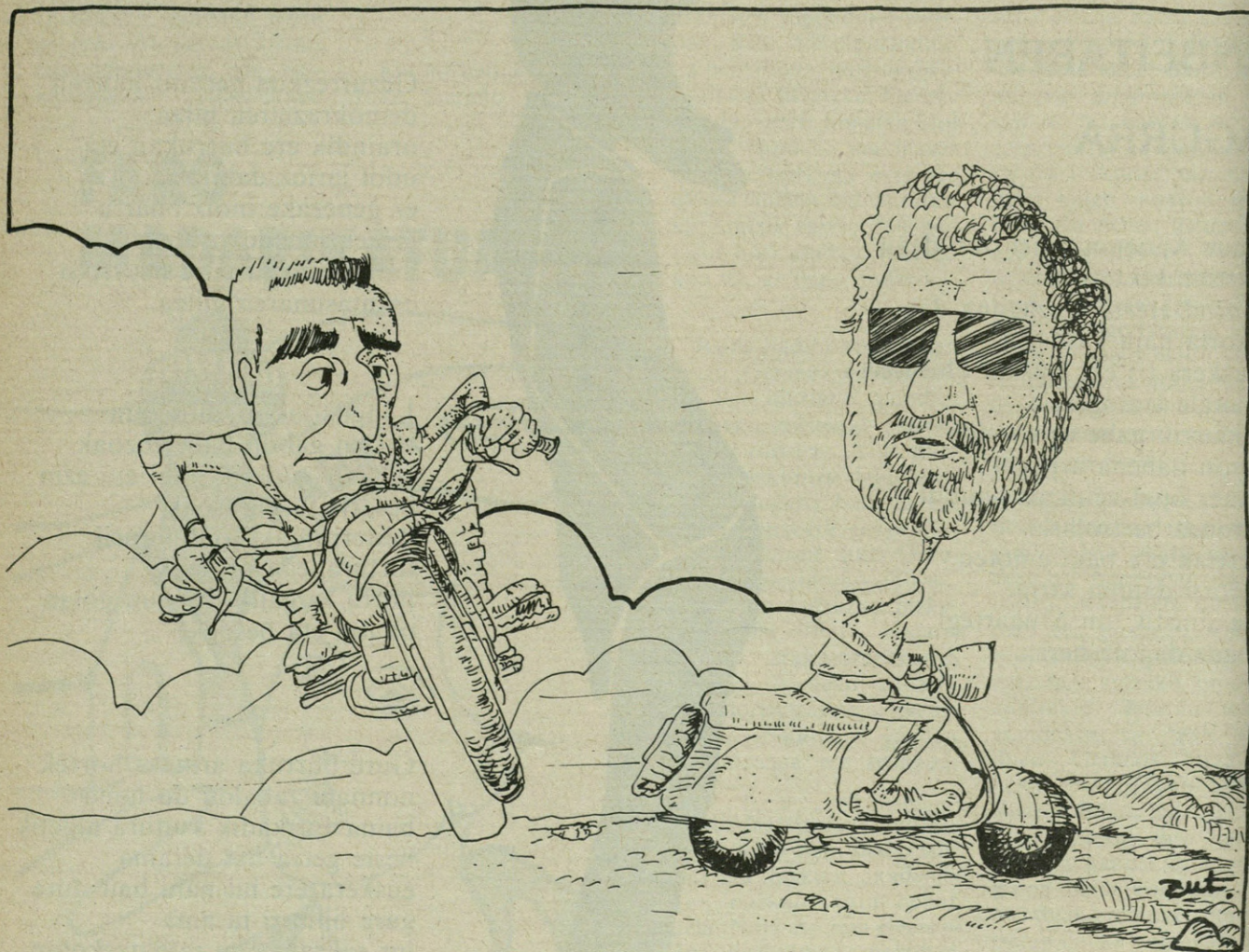
Bi aldiz pentsatu gabe barruratu zen. Jendea gainezka zegoen, hala-koa bai zen bere anaia! Sartu ordu-

ko aurpegi guztiak aurrez-aurre aurkitutzen ditu. Denak bera begira. Hilaren anaia izanik, normala dela pentsatzen du, baina berehala ohartzen da gorrotoa eta errefusa marrazten direla ia muturra besterik ez diren aurpegi haietan. Zergatik izan daitezkeen kezkatuak, urrats sendoak emanez aurrera doa, aulki bi filek osatzen duten pasilo erditik zehar. Gero eta jasangaitza-
goak zaizkio aurpegiak. Batek ere ez dio lasaitasunik uzten. Aztoraturik aurreratzen ditu aulkiak. Zergatik gorroto hura? Murmurio bat en-

tzuten du bere ezkerrean, bere aurka doala garbi ageri du. Agian, beti kritikatu izan duen etxe hartan ez zuela sartu behar dio bere burua-
rentzat. Baina hala ere ez du konprenitzen zerk iraintzen duen jende hura. Jadanik iritsi da lehen aulkira. Bakarrik dago, familiako beste senide guztiak hil ziren. Lasaiago sentitzen da, orain atzean utzi dituen aurpegi guztiak atzean uzteagatik.

Jarrera bortitz hoiarren arrazoiak pentsatzen ditu, eskubiko eskuaz porroari azkenengo kalada ematen dion bitartean.

ERRETRATO POLITIKOAK

Lourdesen zenbakia markatzerakoan gorputz guztia zeharkatu zuen hotzikara bat sentitu zuen. Nerbioak eta beldurra beharbada.

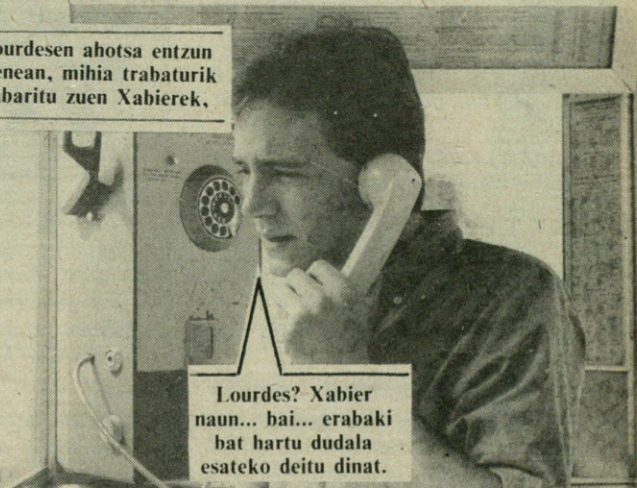

Telefonoak seinalea eman zuenean, pentsatu zuen ezingo zuela bestaldean norbait atera arte itxoin. Azkenean, norbaitek deskolgatu zuen aurikularra.

Lourdes nahiko harrituta geratu zen deia entzutean. Ez bait zen normala ordu hartan inork deitzea.

Lourdesen ahotsa entzun zuenean, mihia trabaturik nabaritu zuen Xabierrek.

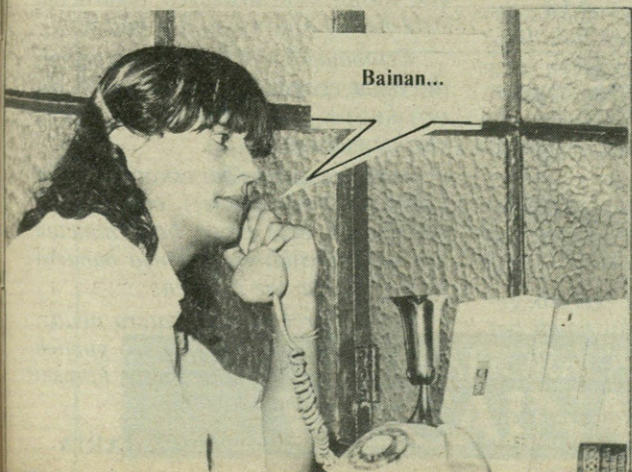

Lourdes? Xabier naun... bai... erabaki bat hartu dudala esateko deitu dinat.

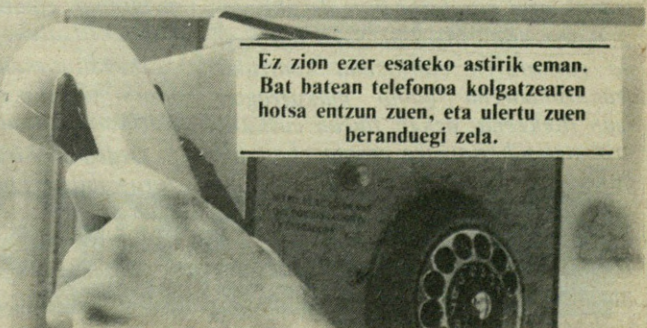

Zelako erabakia, Xabier? Ez dut ezer ulertzen...

Aldegitea, ez zekinat noiz arte kanpora joango naun. Buelta arte beraz, horrelakorik suertatzen bada bederen.

Bainan...

Ez zion ezer esateko astirik eman. Bat batean telefonoa kolgatzearen hotsa entzun zuen, eta ulertu zuen beranduegi zela.

«ARGIA» etapa berri baten aurrean

ARGIA-ren berragerpena berri on bat izan da noski euskaltzale guztientzat. Orain problema bat aurkeztu da: argiei, alegia, aurrerantzian nola jokatu euskal eginkizunaren gaurko egoera nahasiaz. Egokia izan dateke hain zuzen bitarte honetan ARGIA-ren helburu eta bidei ongi begiratzea, ondorengo arrakasta, nahiz ondapena, hortik etor daitekelako.

«Z. ARGIA» berrituaren lehenengo zenbakia 1963.urteko Martxoak hiru, agertu zen. Aldi hartan, sortzaileok izan ezik, ia inork ez zuen sinesten euskal astekari berriak luzaro iraungo zuenik. Fede handia behar zen benetan diktadura gorrian holako erokeria egiteko.

«Z. ARGIA» hirurogei urtetako euskal berpizkundearen aitzindari antzeko, bat izan zela esan daiteke egia uts egin gabe.

Izan ere, gaurko idazle ezagun askok Zerukoaren horrialdetan egin zituen bere lehenengo urratsak. Joanak direnetan Rikardo Arregi zenaren izea aipatu beharra da. Eragile aspergabe, gazetari erne eta pentsalari sakona izan zen adiskide ahantzezin hura. Bera izan zen ere alfabetatze kanpainen lehenengoetako asmatzaile bat.

ARGIA-ren oringo berragerpena euskal eginkizunaren une berezi batekin batera gertatzen da.

Nik ez dut esango, jakina, frankismoaren giro hartara atzeratuta izan garena. Azkeneko urte hauetan urrats izugarriak egin dira, egin ere. Lehengo egoerak egunekoarekin alderatzerik ez duela borondate oneko edonor pertsonak argi eta garbi ikus dezake.

Baina orain ofensiba berri bat hasi da euskararen etorkizuna kontrako frankismoarena baino makurragoa izan litekeena, azken finean euskara erabateko heriotzara eramán bait lezake.

Orain arte bi alderdi egon dira euskaltzaleen artean, aurrerakoiak eta tradiziozaleak dei genitzakenak alegia.

Lehenengoak euskara gaurkotu, normalizatu, bateratu eta eskolaratu nahi dute. Gaurko politika, zientzia eta pentsaeraren gai guztiak euskaraz erabiltzen saiatzen dira, nahiz eta hortarako euskal hiztegia oraindik eskasa izan.

Besteak berriz euskara batua eta modernizatua mundu honetako gauzarik txarrena bezela ikusten dutelako, euskalkien indartzeari ematen diote garrantzirik handiena. Esate baterako, eskola liburuak euskalki berezietan argitaratu egin dute, euskal eskola nazionala hiru bat lau eskoletan zatitzea absurdu bat dela ikusi gabe. Alde honetik zer nazio mota defendatzen duten honelakoak ez düt oraindik ulertu.

Orain beste irugarreneko talde bat agertzen hasi da dirudienez, perfektiozaleen alderdia alegia, ofendatzeko batera asmorik gabe esan dezadan.

Aipatu hauek gauza heldurik ez dagoela diote, orain arte egindako zenbait lanak oso gaizki eginak bait dira: borondate oneko jende ezjakinen lana besterik ez da diotenez. Beren okerkeriak jarraitzeko halako jendea diru publikoak ematea astakeria izugarria izango litzateke nonbait.

Barkatu: esandako hauek gaizkitzat inork hartuko ez dituela espero dut, karikatura itxura badute ere.

Ordea nere iritzi apalaz «gerotik gerora» ibiltze honek arrisku handi bat izan dezake une honetan, lanak erdizka egitea baino askoz gehiago.

Baldin eta «geroko benturaren bentura benturaturik» galtzen bagara, zer

gertatuko da gaurko euskararen berpizteaz?

Euskalerrian etorkizun politiko-kulturalari buruz zer dakigu? Espainian gauzak aldatzen badira nork garrantizatuko digu etorkizun horren euskaltasuna? Gerokoan euskara indartzeko egin beharra diren lan perfektu guzti hoiek egiteko posibilitaterik izango al da benetan?

Honetan ere «ez dugu segurantzarik». Luzamenduen bidea, nahiz eta perfektionismoaren ikuspuntutik onena izan, ez bide da gaurko euskararen egoerari gehienik dagokiona.

Prisa dugu egin behar dena egiteko.

«Egun bakoitzak bere eginkizuna dakar» dio Bibliak. Geuk ere gaurkoa gaur egin behar dugu, batzuek nahiko luketen bezain ongi ez egin arren.

Berriz ere «onena ongiaren etsaia» dela oroï arazi behar dugu. Euskal ikasle ezjakinen lema honoko esan ezagun hau izan liteke: «Besteak hobe egingo dute. Guk egiten dugu, egin ere».

Penagarria da hau esan beharra, baina Mitxelena jaunak irugarren frentea bat iriki du euskararen etsaien poza handiaz. Hauek, bai Mitxelenari berari, bai UZEI langileei, ekiten hasi dira denborarik galdu gabe, guztia hautsi lortuko duten esperantzarekin.

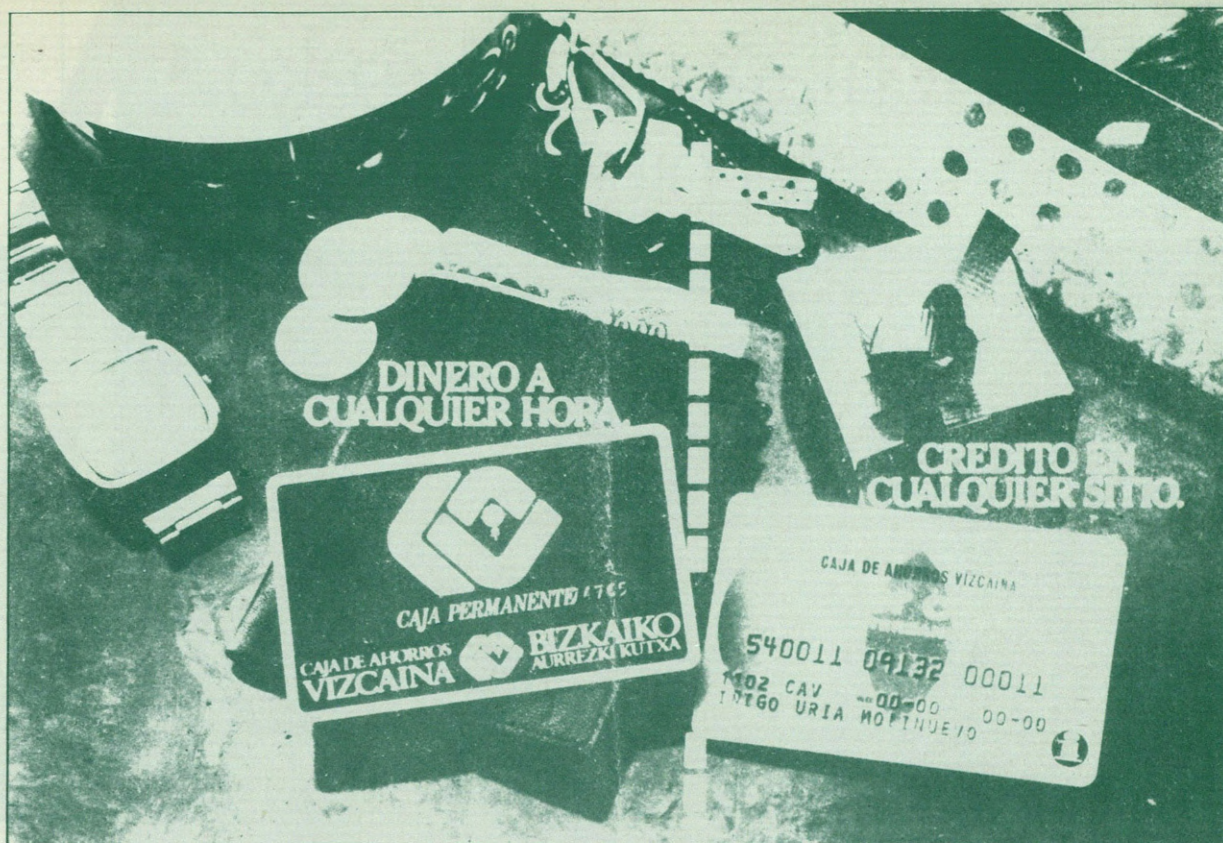
Gazteizko irakaslea ez da bakarrik guztiok errespetatzen eta maitatzen dugun jakintsu bat. Unibertsitatean eta Eusko Jaurlaritzaren inguruetan itzal handiko pertsona bat baizik.

Eztabaida eta istilua jarraitzen baldin bada egoera hau oso galgarri eta arriskutsua izan daiteke euskararen etorkizunerako.

Dena den, gauza bat eskatuko nieke nik ARGIA-ren idazleei, alegia, astekari honek bere etapa berri honetan euskara berrituaren defentsa bandera nagusi bezela har dezaten.

Beste borrokak alde batera utziaz, ARGIA euskaltzale aurrekoï guztien aldizkaria izan dadin guztiz komeni iduritzen zait une honetan.

K. SANTAMARIA

DIRUA ORDU GUZTIETAN

Ordu guztietan Kutxaren zerbitzuak zure mesedetan daude.

Hemen duzu gure Txatel Berdea. Txartel Berdearekin eragiketa guztiak, diru ateratzea, diru sartzea, etab. edozein ordutan egin dezakezu, gauean edo egunean, lanegunetan edo eta jaiegunetan. Txartel Berdeak ez du ezagutzen jairik.

Erlojua begiratu barik, behar dituzun soluziobideak zeure eskuetan daude:

- Edozein unetan dirua ateratzen.
- Dirua sartzen.
- Zure saldoa berehala ezagutzen.
- Taloi txekeak eskatzen.

KREDITUA EDOZEIN TOKITAN

Bidai agentzietan, hoteletan, jate-txetan, dendetan, erostetxe handietan.

Bizkaian 2.000 toki baino gehiagotan.

Munduan zehar 2.600.000 tokitan.

Bizkaiko Aurrezki Kutxaren Master Charge txartela erakutsirik **NO NAHI**, txakur txiki bat ere gabe, erosiko duzu.

Horrela, ez duzu gainean dirurik eraman behar ez eta konturik atera behar.

Gauzez gozatzeko ez duzu itxaron behar. Pagatzeko itxaron behar duzu, gure kreditu osoa duzu eta.

ETA 5.000.000 TAKO SEGURU DOHAIN BAT

Bizkaiko Aurrezki Kutxaren Master Charge txartelarekin harantz hontz ibiltzea ez da bakarrik eroso. Segurua baita.

Abioiez, trepez edo eta itsasuntziz egindako bidaiak txartelaz abonatzen badituzu, zuek eta zeure etxeok

istripuen kontrako aseguru bat duzue. 5.000.000 ptako aseguru hain zuzen. Dena debalde.

Horregaitik ere Bizkaiko Kutxaren Master Charge-a eduki eta erabili behar duzu.

Seguru gaude.

**CAJA DE AHORROS
VIZCAINA**

**BIZKAIKO
AURREZKI KUTXA**

Gehiago irabazteko zerbitzu bat.

Soldaten Abonua

Soldaten Abonu-Zerbitzua honetan datza, alegia zeure soldata Kutxaren bidez kobratzen duzula, honela arriskuak baztertzen dituzularik, egin behar dituzun kobrantza eta ordainketetan erosotasunik haundiena duzularik, eta ondoko abantaila hauetaz baliatzen zarelarik.

111 Bulego Gipuzkoan

Gure sukurtsaletatik edozeinetan zure gestioak erabaki ahal izateak dakarkizun erosotasuna.

Probintziako Kutxazain Automatikoen sarerik hedatuena

Egunez nahiz gauez, sarrerak egin, fondoak atera, taloi-liburuskak eskatu, kontu-laburpena eskatu etab. egiteko.

Zure eragiketaren orduko informazioa

Bizkortasuna eta segurtasuna

Sarrera eta Ordainketen helbideratzea

Soldaten Abonu-kontuan helbidera ditzakezu zeure kobrantza guztiak, (hartzekoak, transferentzia bidezko sarrerak, INSS

eta INSALUDen laguntzak, adibidez pentsioak, istripuak, desenplegua, etab) halaber, erosotasun guztiz egin ditzakezu zeure ordainketa guztiak, (argi, ur, telefono, gas, ikastetxe, sozietate, kontribuzio, zerga, etabarren ordain-agiriak).

Kreditu Automatikoa

Zeure soldata Kutxaren bidez kobratzeagatik, horregatik bakarrik KREDITU AUTOMATIKO bat berehala eta Kutxaren beste kreditu edozein lor ditzakezu.

6.000 Txartela

6.000 Txartelaren bidez Aurrezki Kutxa Konfederatueta 8.000 bulegotan dirua atera eta zeure erosketak 300.000 establezimendu baino gehiagotan ordaintzeko modua daukazu.

6.000 Autoa

6.000 Autoa taloien bidez, zeure ibilgailuarentzat erregaia eta beste zerbitzuak lor ditzakezu.

Kultur eta Gizarte-Ekintzak

Institutu onkologikoa, Buru-elbarrientzako ASPACEko diagnostiko eta ikerketa-zerbitzua, Literatur Sariketak sail berezitan euskaraz eta gaztelaniaz, Pintura eta eskultura-lehiaketak, hitzaldien, emankizunen ikastaroak, etab.

Eta zure seme-alabentzat, Gaztetxoan Elkartea, Goienetxe eta Ribavellosa-ko Haur-udalekuak, Gazteen Elkartea, ikasketa-beka eta heziketa profesional edo unibertsitate-mailako ikasketak egiten diren "Don Bosco" Hiri Laborala, Nazaret Zentru Kulturala, E.U.T.G. etab. dauzkagu.

**SOLDATEN
ABONU
ZERBITZUA**

